

Ds 2008:24

Bättre genomförande av EG:s byggplatsdirektiv

REGERINGSKANSLIET

Arbetsmarknadsdepartementet

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 2003.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/>

Tryckt av Edita Sverige AB
Stockholm 2008

ISBN 978-91-38-22954-5
ISSN 0284-6012

Sammanfattning

Denna promemoria innehåller förslag om ett bättre genomförande av EG:s byggplatsdirektiv 92/57/EEG, bl.a. mot bakgrund av ett av Europeiska kommissionen initierat, alltjämt pågående överträdelseärende. Förslagen bygger vidare på det arbete som utfördes av Utredningen om arbetsmiljölagen (SOU 2007:43) vars förslag omarbetats av en arbetsgrupp inom Arbetsmarknadsdepartementet.

Förslagen i promemorian innebär i huvudsak följande. Den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete (byggherren) ska beakta arbetsmiljösynpunkter under varje skede av planeringen och projekteringen samt utse en lämplig byggarbetsmiljösamordnare dels för planering och projektering, dels för utförande av arbetet. Byggherren ska också, om inte annat följer av särskilda föreskrifter, se till att det görs en förhandsanmälan, upprättas en arbetsmiljöplan samt utarbetas viss annan dokumentation m.m. Byggarbetsmiljösamordnarnas uppgifter anges i lagen, varav också framgår att både samordnarna och byggherren har ett ansvar för att uppgifterna blir utförda. Byggherrens arbetsmiljöansvar kan gå över till en självständig uppdragstagare, i princip en total- eller generalentreprenör, men endast om denne verkligen tar över ansvaret. Arbetsmiljöverket kan, om det finns särskilda skäl, flytta ansvaret mellan uppdragstagaren och byggherren. Om byggnads- eller anläggningsarbete utgör gemensamt arbetsställe med annan verksamhet, det kan vara på ett fast driftsställe eller något annat gemensamt arbetsställe där det bedrivs byggnads- eller anläggningsarbete, sker en uppdelning av arbetsmiljöansvaret mellan byggarbetsmiljösamordnaren och den

som är ansvarig för samordningen för arbetsmiljöfrågorna i den andra verksamheten, och dessa ansvariga ska samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden. De som bedriver verksamhet eller arbetar på ett gemensamt arbetsställe för byggnads- eller anläggningsarbete ska följa anvisningarna från en byggarbetsmiljösamordnare. På arbetsstället ska det genom anslag eller på annat lämpligt sätt tillkännages vem eller vilka som är byggarbetsmiljösamordnare. De nya reglerna som medför en viss omstrukturering av paragraferna i 3 kap. arbetsmiljölagen medför också några följändringar i andra författningar som hänvisar till reglerna i det kapitlet. Samtliga de nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 2009.

Sammantaget rör det sig om så stora förändringar i jämförelse med utredningens förslag att remissinstanserna bör få tillfälle att på nytt lämna synpunkter på det som föreslås.

Innehåll

Sammanfattning	1
Innehåll	3
1 Författningsförslag	7
1.1 Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160).....	7
1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.....	18
1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program.....	19
1.4 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).....	21
1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarsmakten	22
1.6 Förslag till förordning om ändring i arbetsmiljöförordningen (1977:1166)	23
2 Inledning	25
3 Gällande rätt, m.m.	27

3.1	Svensk rätt	27
3.2	Regleringen på europeisk nivå.....	31
3.3	Närmare om överträdelseärendet.....	34
4	Byggherren	39
4.1	Inledning.....	39
4.2	Definitionen av byggherre.....	39
4.3	Ansvar vid planeringen och projekteringen.....	41
4.4	Skyldighet att utse byggarbetsmiljösamordnare	44
4.5	Ansvaret för samordningsuppgifterna.....	49
4.6	Förhandsanmälan, arbetsmiljöplan och annan dokumentation	53
5	Byggarbetsmiljösamordnare	59
5.1	Inledning.....	59
5.2	Uppgifterna anges i arbetsmiljölagen.....	59
5.3	Uppgifterna vid planering och projektering.....	61
5.4	Uppgifter under arbetets utförande.....	65
6	Byggherrens ställföreträdare	71
6.1	Inledning.....	71
6.2	Överlåtelse av byggherrens ansvar	71
7	Byggnads- eller anläggningsarbete och andra arbetsställen	79

7.1	Inledning.....	79
7.2	Överlåtelse av ansvar på andra arbetsställen än för byggnads- och anläggningsarbete	80
7.3	Byggnads- eller anläggningsarbete på annat arbetsställe	81
8	Byggarbetsmiljösamordnares anvisningar	85
8.1	Skyldighet att följa anvisningar på gemensamt arbetsställe	85
9	Tillsyn.....	87
9.1	Överflyttning av skyddsansvar.....	87
9.2	Förelägganden och förbud mot dem som har skyddsansvar.....	88
10	Följändringar, m.m	91
10.1	Inledning.....	91
10.2	Tillämpning av de nya reglerna på vissa grupper som ej anses som arbetstagare	91
10.3	Tillämpning av de nya reglerna på personal i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten	92
10.4	Ändringar i arbetsmiljöförordningen	93
11	Ikraftträdande.....	97
12	Konsekvenser	99
13	Författningskommentar.....	101

13.1 Förslaget till lag om ändring i Arbetsmiljölagen (1977:1160).....	101
13.2 Övriga författningsförslag.....	108
Bilaga 1 Rådets direktiv 92/57/EEG av den 24 juni 1992 om minimikrav för säkerhet och hälsa på tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser.....	109
Bilaga 2 Utredningens författningsförslag	115
Bilaga 3 Förteckning över remissinstanser.....	123

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivs¹ i fråga om arbetsmiljölagen (1977:1160)

dels att 3 kap. 14 § ska upphävas,

dels att nuvarande 3 kap. 7 § ska betecknas 3 kap. 6 §,

dels att den nya 3 kap. 6 § samt 7 kap. 6 och 7 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas åtta nya paragrafer, 3 kap. 7–7 g §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

6 §²

Den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete är ansvarig för samordning av åtgärder till skydd mot ohälsa och olycksfall på gemensamt

Den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete (*byggherren*) ska under varje skede av planeringen och projekteringen se till att arbets-

¹ Jfr rådets direktiv 92/57/EEG av den 24 juni 1992 om minimikrav för säkerhet och hälsa på tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser (åttonde särdirektivet enligt artikel 16.1 i direktiv 89/391/EEG) (EGT L 245, 26.8.1992, s. 6, Celex 31992L0057).

² Senaste lydelse av tidigare 7 § 2003:365.

arbetsställe för verksamheten. Om fast driftsställe är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter, har den som råder över arbetsstället motsvarande ansvar. Om ett fartyg är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter är redaren ansvarig för samordning av åtgärder mot ohälsa och olycksfall. Har ett fartyg tagits in på ett varv i Sverige, vilar dock stället ansvaret på den som svarar för varvsdriften. Ansvaret för samordning av skyddsåtgärder som föranleds av att ett fartyg är under lastning eller lossning i en svensk hamn åvilar den arbetsgivare som har ansvaret för detta arbete.

Ansvaret för samordningen enligt första stycket kan överlåtas till någon av dem som bedriver arbete på arbetsstället eller, i fråga om lastning och lossning av ett fartyg i svensk hamn, på hamnen eller redaren.

I fråga om annat gemensamt arbetsställe än som avses i första stycket kan de som bedriver arbete där överenskomma att en av dem skall ha ansvar för samordningen.

Den som har ansvar enligt denna paragraf skall se till att

1. arbetet med att förebygga

miljösynpunkter beaktas avseende såväl byggskedet som det framtida brukandet.

Byggherren ska se till att det finns en lämplig byggarbetsmiljösamordnare dels för planering och projektering av arbetet med de uppgifter som anges i 7 a §, dels för utförande av arbetet med de uppgifter som anges i 7 b och 7 e §§. Byggherren kan utse sig själv eller annan till byggarbetsmiljösamordnare. Att byggherren utser annan sig själv till samordnare befriar dock inte byggherren från ansvar för de uppgifter som samordnaren ska sköta.

Byggherren ska också, om inte annat följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 8 eller 10 §§, se till

1. att det innan arbetet påbörjas lämnas en förhandsanmälan till Arbetsmiljöverket, att en kopia av förhandsanmälan finns uppsatt väl synlig på arbetsstället, och att förhandsanmälan vid behov uppdateras,

2. att det innan arbetsstället etableras upprättas en arbetsmiljöplan och att denna vid behov anpassas, samt

3. att det utarbetas en sär-

risker för ohälsa och olycksfall samordnas på det gemensamma arbetsstället,

2. arbete tidsplaneras på det sätt som behövs för att förebygga risker för ohälsa och olycksfall till följd av att olika verksamheter pågår på arbetsstället,

3. allmänna skyddsanordningar inrättas och underhålls och allmänna skyddsregler för arbetsstället utfärdas,

4. ansvaret för de speciella skyddsanordningar som kan behövas för ett visst eller vissa arbeten klargörs, och

5. personalutrymmen och sanitära anordningar inrättas på arbetsstället i behövlig omfattning.

Övriga arbetsgivare och de som arbetar på det gemensamma arbetsstället skall följa de anvisningar som den samordningsansvarige lämnar

skild, till arbetets art avpassad dokumentation med relevant information om arbetsmiljöfrågor som ska beaktas vid efterföljande arbeten och vid behov anpassas.

7 §

Under varje skede av planeringen och projekteringen av ett byggnads- eller anläggningsarbete ska arkitekter, konstruktörer och andra som medverkar, inom ramen för sina uppdrag, se till att arbetsmiljösynpunkter beaktas avseende såväl byggskedet som det framtida

brukandet.

7 a §

Byggarbetsmiljösamordnaren som har utsetts enligt 6 § för planering och projektering av ett byggnads- eller anläggningsarbete, ska samordna tillämpningen av relevanta arbetsmiljöreregler som ska iakttas under varje skede av planeringen och projekteringen, särskilt då frågor om planeringen av arbetsmoment som ska utföras samtidigt eller efter varandra avgörs och vid beräkningen av tidsåtgången för sådana moment. Därvid ska beaktas sådana handlingar som avses i 6 § tredje stycket 2 och 3.

Samordnaren enligt denna paragraf ska, om inte annat följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 8 eller 10 §§, se till att det upprättas en sådan arbetsmiljöplan som avses i 6 § tredje stycket 2 samt att det utarbetas en sådan annan dokumentation som avses i 6 § tredje stycket 3.

7 b §

Byggarbetsmiljösamordnaren som har utsetts enligt 6 § för utförande av ett byggnads- eller anläggningsarbete ska

1. samordna tillämpningen av relevanta arbetsmiljöregler då tekniska eller organisatoriska frågor om planeringen av arbetsmoment som ska utföras samtidigt eller efter varandra avgörs och vid beräkningen av tidsåtgången för sådana moment,

2. samordna tillämpningen av relevanta arbetsmiljöregler för att säkerställa att den eller de som bedriver verksamhet på arbetsstället tillämpar dessa regler på ett systematiskt sätt samt följer en sådan arbetsmiljöplan som avses i 6 § tredje stycket 2,

3. samordna åtgärder för att kontrollera att byggnads- eller anläggningsarbetet utförs på ett korrekt sätt,

4. vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att endast behöriga personer ges tillträde till arbetsstället, samt

5. organisera de uppgifter som enligt 3 kap. 7 f § ankommer på dem som bedriver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe.

Samordnaren enligt denna paragraf ska också se till att det genomförs nödvändiga anpassningar av sådana handlingar som avses i 6 § tredje stycket 2 och 3.

7 c §

Vad som sägs om byggherren i 6 § ska i stället gälla en av byggherren anlita uppdragstagare i den mån

1. denne har fått i uppdrag att för byggherrens räkning självständigt ansvara för planering och projektering eller utförande av arbetet, och

2. byggherren och uppdragstagaren skriftligen har avtalat om att byggherrens uppgifter som avses i 6 §, i de delar som motsvarar uppdraget enligt punkten 1, i stället ska gälla för uppdragstagaren.

Om konsumenttjänstlagen (1985:716) ska tillämpas på uppdraget enligt första stycket 1, ska dock det som sägs i 6 §, i de delar som motsvarar uppdraget, gälla för uppdragstagaren om inte byggherren och uppdragstagaren skriftligen har avtalat om att det i stället ska gälla för byggherren.

7 d §

Om ett fast driftsställe är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter, är den som råder över arbetsstället ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor. Om ett fartyg är gemen-

samt arbetsställe för flera verksamheter är redaren ansvarig för samordningen. Har ett fartyg tagits in på ett varv i Sverige, vilar dock i stället ansvaret på den som svarar för varvsdriften. Ansvaret för samordning av skyddsåtgärder som föranleds av att ett fartyg är under lastning eller lossning i en svensk hamn åvilar den arbetsgivare som har ansvaret för detta arbete.

Ansvaret för samordningen enligt första stycket kan överlåtas till någon som bedriver verksamhet på arbetsstället eller, i fråga om lastning eller lossning av ett fartyg i svensk hamn, på hamnen eller redaren.

I fråga om annat gemensamt arbetsställe än som avses i första stycket, utom arbetsställe för byggnads- eller anläggningsarbete, kan de som bedriver verksamhet där överenskomma att en av dem skall ha ansvar för samordningen.

Den som är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor enligt denna paragraf ska se till att

1. arbetet med att förebygga risker för ohälsa och olycksfall samordnas på det gemensamma arbetsstället,
2. arbete tidsplaneras på det

sätt som behövs för att förebygga risker för ohälsa och olycksfall till följd av att olika verksamheter pågår på arbetsstället,

3. allmänna skyddsanordningar inrättas och underhålls och allmänna skyddsregler för arbetsstället utfärdas,

4. ansvaret för de speciella skyddsanordningar som kan behövas för ett visst eller vissa arbeten klargörs, och

5. personalutrymmen och sanitära anordningar inrättas på arbetsstället i behövlig omfattning.

7 e §

Om byggnads- eller anläggningsarbete utgör gemensamt arbetsställe med annan verksamhet som bedrivs på ett fast driftställe eller på ett annat arbetsställe som avses i 7 d §, tillämpas 6–7 c §§ i fråga om byggnads- eller anläggningsarbetet och 7 d § i fråga om den övriga verksamheten.

Den som är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor enligt 7 d § och den byggarbetsmiljösamordnare som har utsetts enligt 6 § för utförandet av arbetet ska samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande

skyddsförhållanden.

7 f §

De som samtidigt, eller i tidsmässig anslutning till varandra, bedriver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe, ska samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden.

Var och en av dem ska se till att den egna verksamheten och anordningarna på det gemensamma arbetsstället inte medför att någon som arbetar där utsätts för risk för ohälsa eller olycksfall.

De som bedriver verksamhet eller arbetar på det gemensamma arbetsstället ska följa anvisningar från en byggarbetsmiljösamordnare i fråga om byggnads- eller anläggningsarbete och från den som är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor i övriga fall.

7 g §

Den som tillverkar monteringsfärdiga byggnader eller anläggningar ska se till att arbetsmiljösynpunkter beaktas vid projekteringen avseende såväl byggskedet som det framtida brukandet.

7 kap.

6 §³

Om det på ett gemensamt arbetsställe inte finns någon som har samordningsansvar enligt 3 kap. 7 §, kan Arbetsmiljöverket bestämma vem som skall ha ett sådant ansvar. När det finns särskilda skäl kan Arbetsmiljöverket bestämma att någon annan än den som har ansvaret enligt nämnda paragraf skall vara samordningsansvarig.

Vid tillämpning av första stycket skall samordningsansvaret läggas på den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete på det gemensamma arbetsstället eller på någon av dem som driver verksamhet där.

Om det på ett gemensamt arbetsställe som avses i 3 kap. 7 d § tredje stycket inte finns någon som är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor, får Arbetsmiljöverket bestämma att någon av dem som bedriver verksamhet där ska ha sådant ansvar.

När det finns särskilda skäl får Arbetsmiljöverket bestämma att ansvaret för samordningen av arbetsmiljöfrågor i fall som avses i 3 kap. 7 d § första–tredje stycket ska flyttas över till någon av dem som bedriver verksamhet på det gemensamma arbetsstället.

I fråga om ansvaret för arbetsmiljöfrågor vid byggnads- eller anläggningsarbete enligt 6 § får Arbetsmiljöverket om det finns särskilda skäl flytta över detta ansvar

1. från en uppdragstagare till en byggherre i fall som avses i 7 c §, eller

2. från en byggherre till en uppdragstagare i den mån det föreligger ett sådant uppdrag som avses i 7 c § första stycket 1.

³ Senaste lydelse 2000:764.

7 §⁴

Arbetsmiljöverket får gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2–12 och 14 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

Arbetsmiljöverket får gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2–12 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen ska efterlevas.

I beslut om föreläggande eller förbud kan Arbetsmiljöverket sätta ut vite.

Om någon inte vidtar en åtgärd som åligger honom enligt ett föreläggande, får Arbetsmiljöverket förordna om rättelse på hans bekostnad.

Om någon inte följer ett föreläggande får Arbetsmiljöverket bestämma att rättelse ska ske på dennes bekostnad.

Om ett föreläggande har meddelats beträffande någon åtgärd till vilken det krävs bygglov, rivningslov eller marklov enligt plan- och bygglagen (1987:10) men sådant lov inte beviljas, upphör föreläggandet att gälla såvitt avser åtgärden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2009.

⁴ Senaste lydelse 2000:764. Ändringar i paragrafen föreslås i prop. 2007/08:80.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. att 5 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Utlänningar som deltar i verksamhet som avses i 4 § *skall* inte anses som arbetstagare.

De *skall* dock likställas med arbetstagare vid tillämpning av 2 kap. 1–9 §§, 3 kap. 1–4 och 7–13 §§, 4 kap. 1–4 och 8–10 §§, 5 kap. 1–3 §§ samt 7–9 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160).

Därvid *skall* vad i arbetsmiljölagen sägs om arbetsgivare gälla den som svarar för den verksamhet i vilken utlänningen deltar.

Utlänningar som deltar i verksamhet som avses i 4 § *ska* inte anses som arbetstagare.

De *ska* dock likställas med arbetstagare vid tillämpning av 2 kap. 1–9 §§, 3 kap. 1–4 och 6–13 §§, 4 kap. 1–4 och 8–10 §§, 5 kap. 1–3 §§ samt 7–9 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160).

Därvid *ska* vad i arbetsmiljölagen sägs om arbetsgivare gälla den som svarar för den verksamhet i vilken utlänningen deltar.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2009.

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2000:625) om arbetsmarknadspolitiska program att 7 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §¹

Den som tar del av ett arbetsmarknadspolitiskt program *skall* inte anses som arbetstagare om inte programmet gäller en anställning med anställningsstöd eller lönebidrag, skyddat arbete, trygghetsanställning, reguljärt arbete inom ramen för jobb- och utvecklingsgarantin, jobbgarantin för ungdomar eller en anställning med särskilt stöd för introduktion och uppföljning (SIUS).

När ett program bedrivs på en arbetsplats *skall* den som tar del av programmet dock likställas med arbetstagare vid tillämpning av följande regler i arbetsmiljölagen (1977:1160):

- 2 kap. 1–9 §§ om arbetsmiljöns beskaffenhet,
- 3 kap. 1–4 och 7–14 §§ om

Den som tar del av ett arbetsmarknadspolitiskt program *ska* inte anses som arbetstagare om inte programmet gäller en anställning med anställningsstöd eller lönebidrag, skyddat arbete, trygghetsanställning, reguljärt arbete inom ramen för jobb- och utvecklingsgarantin, jobbgarantin för ungdomar eller en anställning med särskilt stöd för introduktion och uppföljning (SIUS).

När ett program bedrivs på en arbetsplats *ska* den som tar del av programmet dock likställas med arbetstagare vid tillämpning av följande regler i arbetsmiljölagen (1977:1160):

- 2 kap. 1–9 §§ om arbetsmiljöns beskaffenhet,
- 3 kap. 1–4 och 6–13 §§

¹ Senaste lydelse 2007:809.

allmänna skyldigheter,
– 4 kap. 1–4 och 8–10 §§
om bemyndiganden,
– 5 kap. 1 och 3 §§ om
minderåriga,
– 7 kap. om tillsyn,
– 8 kap. om påföljder, och
– 9 kap. om överklagande.

Vad som i arbetsmiljölagen
sägs om arbetsgivare *skall* gälla
den som har upplåtit en
arbetsplats för program-
verksamhet.

om allmänna skyldigheter,
– 4 kap. 1–4 och 8–10 §§
om bemyndiganden,
– 5 kap. 1 och 3 §§ om
minderåriga,
– 7 kap. om tillsyn,
– 8 kap. om påföljder, och
– 9 kap. om överklagande.

Vad som i arbetsmiljölagen
sägs om arbetsgivare *ska* gälla
den som har upplåtit en
arbetsplats för program-
verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2009.

1.4 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453) att 4 kap. 6 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

6 §

Den som deltar i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet enligt 4 § *skall* därvid inte anses som arbetstagare. I den utsträckning den enskilde utför uppgifter som stämmer överens med eller till sin art liknar sådant som vanligen utförs vid förvärvsarbete, *skall* han eller hon dock likställas med arbetstagare vid tillämpning av 2 kap. 1–9 §§, 3 kap. 1–4 §§ och 7–14 §§, 4 kap. 1–4 §§ och 8–10 §§ samt 7–9 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160) och av lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

Den som deltar i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet enligt 4 § *ska* därvid inte anses som arbetstagare. I den utsträckning den enskilde utför uppgifter som stämmer överens med eller till sin art liknar sådant som vanligen utförs vid förvärvsarbete, *ska* han eller hon dock likställas med arbetstagare vid tillämpning av 2 kap. 1–9 §§, 3 kap. 1–4 §§ och 6–13 §§, 4 kap. 1–4 §§ och 8–10 §§ samt 7–9 kap. arbetsmiljölagen (1977:1160) och av lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2009.

1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarmakten

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1999:568) om utlandsstyrkan inom Försvarmakten att 2 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

För dem som tjänstgör i utlandsstyrkan *skall* följande bestämmelser i arbetsmiljölagen (1977:1160) gälla även utomlands, om inte tjänstgöringsförhållandena hindrar detta:

- 2 kap. 1–8 §§,
- 3 kap. 1–4, 6 och 12 §§,
- 6 kap. 1–6 §§, 6 a § första stycket första och andra meningarna och andra stycket samt 8 och 9 §§.

Föreslagen lydelse

2 §¹

För dem som tjänstgör i utlandsstyrkan *ska* följande bestämmelser i arbetsmiljölagen (1977:1160) gälla även utomlands, om inte tjänstgöringsförhållandena hindrar detta:

- 2 kap. 1–8 §§,
- 3 kap. 1–4, 7 f § första och andra stycket samt 12 §§,
- 6 kap. 1–6 §§, 6 a § första stycket första och andra meningarna och andra stycket samt 8 och 9 §§.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2009.

¹ Senaste lydelse 2003:170.

1.6 Förslag till förordning om ändring i arbetsmiljöförordningen (1977:1166)

Härigenom föreskrivs i fråga om arbetsmiljöförordningen (1977:1166)¹

dels att 1 och 4 §§ samt rubriken närmast före 4 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 3 a §, samt närmast före 3 a § en ny rubrik av följande lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Utöver de bestämmelser som anges i 1 kap. 2 a § arbetsmiljölagen (1977:1160) skall 2 kap. 4–6 §§, 7 § första stycket första meningen samt 3 kap. 6 och 7 §§ samma lag gälla utländska fartyg inom Sveriges sjöterritorium.

1 §²

Utöver de bestämmelser som anges i 1 kap. 2 a § arbetsmiljölagen (1977:1160) ska 2 kap. 4–6 §§, 7 § första stycket första meningen samt 3 kap. 7 d–7 f §§ samma lag gälla utländska fartyg inom Sveriges sjöterritorium.

Byggarbetsmiljösamordnare

3 a §

Byggherren, eller i förekommande fall en sådan uppdragstagare med ansvar för arbetets utförande som avses i 3 kap. 7 c § arbetsmiljölagen (1977:1160), eller byggarbets-

¹ Förordningen omtryckt 1992:1136.

² Senaste lydelse 2003:442.

miljösamordnaren som avses i 3 kap. 7 b § samma lag, ska se till att det på arbetsstället sätts upp anslag eller på annat lämpligt sätt tillkännages vem eller vilka som har utsetts till byggarbetsmiljösamordnare med uppgifter enligt 7 a , 7b och 7e §§ nämnda lag.

Gemensamt arbetsställe

Samordningsansvarig

Den som enligt 3 kap. 7 § eller 7 kap. 6 § arbetsmiljölagen (1977:1160) är ansvarig för samordning av skyddsåtgärder skall på det gemensamma arbetsstället sätta upp anslag med uppgift härom.

4 §

Den som enligt 3 kap. 7 d § eller 7 kap. 6 § första och andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160) är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor ska på det gemensamma arbetsstället sätta upp anslag eller på annat lämpligt sätt tillkännage detta.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2009.

2 Inledning

Byggnads- och anläggningsarbete medför särskilda arbetsmiljörisker som måste beaktas vid såväl planering och projektering som utförande av arbetet, särskilt när flera är inblandade i planeringsprocessen eller på arbetsstället. Vem som ska göra vad i dessa sammanhang har reglerats sedan länge såväl i Sverige som internationellt. På europeisk nivå har antagits det s.k. byggplatsdirektivet 92/57/EEG.¹

Direktivet i svensk lydelse (utan bilagor) finns i *bilaga 1*.²

Dåvarande regeringen beslutade år 2004 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag bl.a. att se över de svenska reglerna om samordningsansvar vid ombyggnad på befintliga arbetsställen och på arbetsställen med stor geografisk utsträckning i syfte att om möjligt finna en tydligare och mer ändamålsenlig utformning av lagen. Utredningen antog namnet Utredningen om arbetsmiljölagen.

Därefter, i en formell underrättelse den 4 april 2006, framförde Europeiska kommissionen kritik mot vissa delar av det svenska genomförandet av byggplatsdirektivet 92/57/EEG. Det gällde bl.a. att det i svensk rätt inte fanns regler om uppgifter och ansvar för byggherre, dennes ställföreträdare och s.k. arbetsmiljösamordnare i enlighet med direktivets innehåll och systematik.

¹ Rådets direktiv 92/57/EEG av den 24 juni 1992 om minimikrav för säkerhet och hälsa på tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser (EGT L 245, 26.8.1992, s. 6, Celex 31992L0057).

² Samtliga språkversioner av direktivet jämte bilagor finns tillgängliga på nätet, t.ex. www.eur-lex.europa.eu, där man kan få fram texterna med hjälp av det Celex-nummer, som framgår i föregående not.

Regeringen beslutade i november 2006 om tilläggsdirektiv till den ovan nämnda utredningen av innebörd att uppdraget skulle omfatta överväganden rörande genomförandet av byggplatsdirektivet i svensk rätt.

Utredningen redovisade sina förslag och överväganden, såvitt nu är i fråga, i juni 2007 (SOU 2007:43, kap. 3). Utredningens författningsförslag återfinns i *bilaga 2*.

Slutbetänkandet remissbehandlades under hösten 2007. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En remissammanställning finns tillgänglig i Arbetsmarknadsdepartementet (A/2007/4930/ARM).

Mot bakgrund bl.a. av de synpunkter som framkom från remissinstanserna har utredningens förslag omarbetats av en arbetsgrupp inom Arbetsmarknadsdepartementet.

Förslagen från arbetsgruppen innebär så pass stora förändringar i jämförelse med utredningens förslag att det med hänsyn till beredningskravet i 7 kap. 2 § RF är nödvändigt att remittera förslagen innan de kan läggas till grund för det fortsatta arbetet med att ta fram lagstiftningen.

3 Gällande rätt, m.m.

3.1 Svensk rätt

I den svenska arbetsmiljölagstiftningen är arbetsgivarens skyddsansvar i förhållande till de anställda av grundläggande betydelse. Arbetsmiljölagen innehåller här till även regler om skyddsansvar för andra aktörer, bl.a. regler som syftar till övergripande planering och samordning av arbetsmiljön vid ett byggprojekt som kan omfatta flera företag. Även för andra verksamheter än byggnads- och anläggningsarbete finns regler om samordning på arbetsplatser där flera arbetsgivare eller andra företag är verk-samma.

I 3 kap. 6 § arbetsmiljölagen finns en allmänt hållen bestämmelse om skyldighet för två eller flera som samtidigt bedriver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe att samverka när det gäller arbetsmiljön och att inte utsätta varandras personal för risker. Bestämmelsen går i huvudsak tillbaka på ändringar i dåvarande arbetarskyddslagen som trädde i kraft den 1 januari 1974.

Regler om ett särskilt ansvar för att hålla i samordningen på ett gemensamt arbetsställe finns i 3 kap. 7 §. Samordningen på byggarbetsställen respektive andra gemensamma arbetsställen regleras här på olika sätt.

Den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete, dvs. byggherren, har primärt ansvar för samordningen då arbete utförs på byggplatsen, men kan genom avtal överlåta ansvaret till

någon av de arbetsgivare eller andra företag som bedriver verksamhet där. Något särskilt kvalifikationskrav, utöver att ha verksamhet på platsen, uppställs inte i lagen för att någon ska kunna ta över samordningsansvaret. En möjlighet till korrigerande i efterhand finns genom att Arbetsmiljöverket enligt 7 kap. 6 § kan flytta samordningsansvaret om det finns särskilda skäl, t.ex. att den ansvarige inte har resurser att fullgöra sina skyldigheter. Även dessa regler går tillbaka på 1974 års lagändringar.

För fasta driftställen, dvs. en fabrik, ett kontor etc. läggs det primära samordningsansvaret på den som råder över driftstället. Det kan här t.ex. handla om samordning med entreprenörer som utför städning, servicearbeten eller transporter. Även i dessa fall kan ansvaret överlåtas på motsvarande sätt som ifråga om byggarbetsställen. Dessa regler fanns med då arbetsmiljölagen trädde i kraft den 1 juli 1978.

När det gäller fartyg ligger det primära samordningsansvaret för fartyg i drift på redaren, för fartyg på varv på varvet och för fartyg under lastning eller lossning på den som svarar för detta arbete (stuveriföretaget). Överlåtelse av ansvaret kan, på samma sätt som beskrivits ovan, ske till någon som bedriver arbete på fartyget eller, för fartyg under lastning eller lossning, till hamnen eller redaren.

I fråga om andra gemensamma arbetsställen än dem som berörts ovan, t.ex. skogsavverkning, kan de som bedriver arbete på arbetsstället komma överens om att en av dem ska vara samordningsansvarig.

3 kap. 7 § innehåller en kortfattad beskrivning av den samordningsansvariges uppgifter. Det finns vidare en bestämmelse om att de som bedriver verksamhet och arbetar på det gemensamma arbetsstället ska följa anvisningar från den samordningsansvarige.

I fråga om byggnads- och anläggningsarbete infördes 1991 regler om arbetsmiljöansvar vid projekteringen. Dessa regler hade sin bakgrund bl.a. i det då pågående arbetet med EG:s byggplatsdirektiv. Reglerna, som finns i 3 kap. 14 §, innebär att byggherren har en skyldighet att se till att hänsyn till arbets-

miljön tas vid projekteringen. Detta gäller arbetsmiljön både under byggprocessen och vid senare användning av byggnaden eller anläggningen. Ansvaret kan inte överlåtas. Ett motsvarande ansvar finns för tillverkare av monteringsfärdiga hus m.m.

Det finns även ett ansvar för arkitekter m.fl. som medverkar vid projekteringen att inom ramen för sina respektive uppdrag ta hänsyn till arbetsmiljön.

I förarbetena (prop. 1990/91:140 s. 97) definieras projektering som att med ritningar, beräkningar och beskrivningar bestämma hur byggnaden eller anläggningen ska utformas.

De ovannämnda lagreglerna kompletteras av bestämmelser i arbetsmiljuförordningen (1977:1166). Det gäller tillämpningen av reglerna på utländska fartyg inom Sveriges sjöterritorium och skyldighet att på gemensamt arbetsställe sätta upp anslag om vem som är ansvarig för samordningen. Men, framför allt, kompletteras reglerna av föreskrifter från Arbetsmiljöverket (tidigare Arbetarskyddsstyrelsen), vilka meddelats med stöd av bemyndiganden i arbetsmiljölagen. I första hand bör nämnas föreskrifterna om byggnads- och anläggningsarbete (AFS 1999:3). De utgör en omarbetning av tidigare föreskrifter från 1994 som bl.a. avsåg att genomföra delar av det ovan nämnda byggplatsdirektivet. I föreskrifterna finns bl.a. regler om den närmare innebörden av projekteringsansvaret enligt 3 kap. 14 §, liksom av samordningsansvaret vid byggnadsarbete. Det finns även särskilda bestämmelser om skyldighet för byggherren att vid större eller mer komplicerade byggen se till att en arbetsmiljöplan upprättas och att en förhandsanmälan görs till Arbetsmiljöverket, liksom även regler om en särskild dokumentation med information om arbetsmiljöfrågor som ska vara upprättad senast när arbetena avslutats. Även i verkets föreskrifter om belastningsergonomi (AFS 1998:1) finns kompletterande regler rörande projekteringsansvaret och samordningsansvaret. Regler som tar sikte på olika risker och arbetsmiljöförhållanden på en byggarbetsplats finns i första hand i de nyssnämnda föreskrifterna om byggnads- och anläggningsarbete, men även i andra föreskrifter från Arbetsmiljöverket. Här kan nämnas

Arbetsmiljöverkets föreskrifter om arbetsplatsens utformning (AFS 2000:42), som bl.a. innehåller allmänna regler om buller och belysning. En rad andra föreskrifter från Arbetsmiljöverket kan bli aktuella, t.ex. om asbest (AFS 2006:01), maskiner och vissa andra tekniska anordningar (AFS 1994:48), skydd mot skada genom fall (AFS 1981:14), skydd mot skada genom ras (AFS 1981:15) samt ställningar (AFS 1990:12).

När det gäller sanktioner vid överträdelse av bestämmelserna om arbetsmiljön är huvudregeln att direkt straffsanktion saknas, men att kraven kan genomdrivas med hjälp av föreläggande eller förbud som meddelas med stöd av 7 kap. 7 § arbetsmiljölagen. Sådant föreläggande eller förbud kan förenas med vite. För det fall vite inte är utsatt finns regler om straffsanktion för brott mot föreläggandet eller förbudet i arbetsmiljölagen. Vissa arbetsmiljöregler är dock direkt straffsanktionerade. Detta gäller vad som sägs i föreskrifterna om byggnads- och anläggningsarbete i fråga om arbetsmiljöplan, dokumentation och förhandsanmälan. Dessa bestämmelser grundar sig på ett särskilt be- myndigande i 4 kap. 8 § arbetsmiljölagen och brott mot föreskrifterna kan enligt 8 kap. 2 § i lagen medföra böter. I sammanhanget bör också nämnas den indirekta sanktion som finns genom bestämmelserna om arbetsmiljöbrott i 3 kap. 10 § brottsbalken. Här stadgas att domstolen ska döma för arbetsmiljöbrott om något av brotten vållande till annans död, vållande till kroppsskada eller sjukdom eller framkallande av fara för annan har begåtts genom ett uppsåtligt eller oaktsamt åsidosättande av skyldigheter enligt arbetsmiljölagen, vari även innefattas föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

Avslutningsvis ska kort nämnas att vissa av reglerna som beskrivits ovan tillämpas på arbetskraft som inte är arbetstagare i formell mening enligt vad som föreskrivs därom i särskilda författningar beträffande asylsökande som av Migrationsverket ges sysselsättning i form av bl.a. skötsel av förläggningar, personer som deltar i av socialnämnd anvisad praktik och kompetenshöjande verksamhet som förutsättning för att erhålla försörj-

ningsstöd samt deltagare i vissa arbetsmarknadspolitiska program.

Till viss del tillämpas reglerna också på tjänstgöring utomlands i den s.k. utlandsstyrkan inom Försvarsmakten.

3.2 Regleringen på europeisk nivå

EG:s direktiv om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet ("ramdirektivet" 89/391/EEG) innehåller grundläggande minimiregler om skyldigheter som gäller arbetsmiljön, i första hand för arbetsgivare. Sådana regler hindrar inte nationella regler som är gynnsammare för arbetsmiljön. Artikel 6 behandlar allmänna skyldigheter för arbetsgivaren. Punkt 4 i den artikeln handlar om skyldigheter när flera företag samtidigt bedriver verksamhet på ett arbetsställe. Det sägs här att arbetsgivare ska samverka när det gäller arbetsmiljön, samordna sina åtgärder och underrätta varandra om risker. I artikel 13 talas om arbetstagarnas skyldighet att så långt möjligt sörja för sin egen och andras säkerhet och hälsa. I artikel 4 slås fast att medlemsstaterna ska se till att det finns en ändamålsenlig kontroll och tillsyn.

Enligt artikel 16 i ramdirektivet samt en bilaga till direktivet ska särdirektiv antas av rådet, bl.a. i fråga om tillfälliga eller rörliga arbetsplatser. Ramdirektivet ska fullt ut tillämpas på områden som omfattas av särdirektiv, utan att det hindrar strängare eller mer specifika bestämmelser i särdirektiven. Mot den bakgrunden och med stöd av artikel 118 a i det dåvarande fördraget (artiklarna 117–120 i det fördraget är ersatta av artiklarna 136–143 i det nuvarande fördraget) antog rådet 1992 byggplatsdirektivet 92/57/EEG som innehåller ett antal minimikrav för säkerhet och hälsa på tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser.

Byggplatsdirektivet börjar med regler om tillämpningsområde (artikel 1) och definitioner (artikel 2). Vad som är en byggarbetsplats definieras i artikel 2 a genom hänvisning till en ej uttömmande förteckning över olika slags arbeten, som finns i

bilaga 1 till direktivet. Härigenom preciseras även direktivets tillämpningsområde.

Direktivet fastställer skyldigheter för byggherren, dvs. den för vars räkning ett byggnadsprojekt utförs. Byggherrens åligganden kan alternativt uppfyllas av en ställföreträdare, varmed avses en fysisk eller juridisk person som för byggherrens räkning ansvarar för utformningen eller genomförandet eller övervakningen av genomförandet av ett projekt.

De skyldigheter som fastställs hänför sig antingen till vad som kallas projekterings- och planeringsstadiet eller det som benämns genomförandeskedet. Under projekterings- och planeringsstadiet ska byggherren/ställföreträdaren enligt artikel 3.2 se till att en arbetsmiljöplan upprättas. En medlemsstat kan härvid göra undantag för byggarbetsställen som är under viss storlek och varaktighet och där det inte utförs vissa farliga arbeten. Planen ska bl.a. innehålla regler för byggplatsen och särskilda åtgärder vid farliga arbeten. För arbeten över viss storlek och varaktighet ska enligt samma artikel förhandsanmälan göras till behöriga myndigheter. Direktivet slår i artikel 4 fast ett ansvar för byggherren/ställföreträdaren att under projekterings- och planeringsstadiet iaktta allmänna principer för arbetsmiljön, som följer av ramdirektivet. Särskilt pekas på planeringen av arbetsmoment som ska utföras samtidigt eller efter varandra och på beräkningen av tidsåtgången av sådana arbetsmoment.

Byggherren/ställföreträdaren ska, enligt artikel 3.1, för projekterings- och planeringsstadiet respektive för genomförandet av projektet utse en eller flera s.k. samordnare för arbetsmiljöfrågor för varje arbetsplats där mer än en entreprenör är verksam. Enligt definitionerna i artikel 2 e och 2 f ska med dessa samordnare förstås en fysisk eller juridisk person som av byggherren eller dennes ställföreträdare anförtrotts de i direktivet angivna uppgifterna. Att vara samordnare innebär något annat än att vara ställföreträdare. Av artikel 7.1 framgår att utseendet av samordnare inte befriar byggherren/ställföreträdaren från ansvar för de uppgifter som ligger på samordnaren. Något hinder finns

emellertid inte mot att byggherren/ställföreträdaren, t.ex. vid ett mindre bygge, själv fullgör samordnarens uppgifter.³

Samordnarnas uppgifter definieras i artikel 5 (projekterings- och planeringsstadiet), respektive artikel 6 (genomförandeskedet). Genom att byggherren/ställföreträdaren alltid har ett ansvar för samordnarens uppgifter, så ger beskrivningen av vad samordnaren ska göra under respektive skede, samtidigt en redogörelse för det ansvar som vilar på byggherrens/ställföreträdaren, utöver vad som följer av artikel 3 och 4.

En samordnare under projekterings- och planeringsstadiet ska enligt artikel 5 samordna genomförandet av byggherrens/ställföreträdarens skyldigheter enligt artikel 4, samt utarbeta en särskild dokumentation som är anpassad till projektets art och som innehåller relevant information som ska beaktas vid de efterföljande arbetena. Vidare har en sådan samordnare enligt artikel 5 b till särskild uppgift att upprätta, eller låta upprätta, arbetsmiljöplanen.

En samordnare under genomförandeskedet ska bl.a. samordna tillämpning av allmänna arbetsmiljöprinciper och av gällande regler. Det pekas i artikel 6 b första och andra strecksatsen på syftet att säkerställa att arbetsgivare och egenföretagare systematiskt tillämpar de principer som följer av ramdirektivet, särskilt i fråga om vissa i artikel 8 uppräknade åtgärder, samt att de följer arbetsmiljöplanen. Samordnaren ska vidare genomföra anpassningar av arbetsmiljöplanen och dokumentationen samt organisera samarbetet mellan arbetsgivarna. I artikel 6 e anges att ytterligare en särskild uppgift är att samordna åtgärder för att kontrollera att arbetena genomförs på ett korrekt sätt.

Därutöver föreskriver direktivet skyldigheter för andra aktörer än byggherren/ställföreträdaren och samordnaren såsom

³ Att en och samma fysiska eller juridiska person samtidigt kan vara byggherre/ställföreträdare och arbetsmiljösamordnare enligt artikel 2 b–f framgår, om inte annat, av uttalanden från kommissionen och rådet i protokollet från rådet när direktivet antogs, dok. 7329/92: "Une seule personne physique ou morale peut relever simultanément de plusieurs des définitions visées aux points b) à f)".

arbetsgivare, egenföretagare och arbetstagare. När det gäller arbetsgivare slås i artikel 7.2 fast att tillämpningen av de bestämmelser som preciserar uppgifterna för samordnarna och byggherren/ställföreträdaren inte inskränker arbetsgivaransvaret som föreskrivs i ramdirektivet. I artikel 9 a sägs att arbetsgivare särskilt vid tillämpningen av de allmänna principerna enligt ramdirektivet ska vidta åtgärder som överensstämmer med de utförliga minimikrav i fråga om arbetsmiljön på byggarbetsplatser som anges i bilaga 4 till direktivet. Vidare ska en arbetsgivare enligt artikel 9 b ta hänsyn till arbetsmiljösamordnarnas anvisningar.

3.3 Närmare om överträdelseärendet

Kommissionen har i en formell underrättelse av den 4 april 2006 gjort gällande att Sverige inte har uppfyllt sina skyldigheter enligt artikel 1.1 jämförd med artikel 2 a och bilaga 1 samt artiklarna 2 e, 2 f, 3.1, 5 b, 6 b, 6 e, 7.1, 7.2, 8, 9 a och 9 b i byggplatsdirektivet. Sverige har svarat på den formella underrättelsen genom skrivelse den 7 juni 2006, och därefter fört en dialog med kommissionen.

Den förteckning i bilaga 1 till direktivet, som ger vägledning om vad som är byggnadsarbete och därmed också preciserar direktivets tillämpningsområde enligt artikel 1.1 jämförd med 2 a, är i Sverige genomförd genom allmänna råd från Arbetsmiljöverket. Enligt kommissionen bör den genomföras genom bindande regler. Sverige har svarat att bilagan kommer att genomföras genom bindande föreskrifter. Föreskrifter med detta innehåll har den 13 december 2007 beslutats av Arbetsmiljöverket.

Kommissionen har i anslutning till artikel 2 e och f samt artikel 3.1 kritiserat Sverige för att det saknas nationella regler om att byggherren eller hans ställföreträdare ska utse en eller flera arbetsmiljösamordnare samt för att Sverige inte har reglerat relationen mellan byggherre och ställföreträdare. Sverige har

svarat att det kommer att göras ändringar i arbetsmiljölagen som dels klargör att byggherrens uppgifter kan fullgöras av en ställföreträdare, dels ger byggherren/ställföreträdaren en skyldighet att utse arbetsmiljösamordnare i enlighet med direktivet. I svaret sägs även att byggherrens/ställföreträdarens respektive samordnarnas uppgifter kommer att preciseras i enlighet med direktivet.

Kommissionen påpekar vidare att artikel 5 b, 6 b och 6 e inte är genomförda, eftersom samordnarnas uppgifter inte är preciserade i svenska regler. Som ovan nämnts klargörs i det svenska svaret att samordnarnas uppgifter ska preciseras i svenska regler.

Enligt artikel 7.1 har byggherren/ställföreträdaren alltid kvar sitt ansvar, även då någon annan utsetts till arbetsmiljösamordnare. Kommissionen påtalar att denna regel inte är genomförd i svensk rätt eftersom samordningsansvaret enligt 3 kap. 7 § arbetsmiljölagen med befriande verkan kan överlåtas till en samordningsansvarig. I svaret sägs att bestämmelser i arbetsmiljölagen om ansvar för byggherrar och samordnare (se ovan) kommer att utformas på ett sådant sätt att utseende av samordnare inte befriar byggherren från ansvar.

I artikel 7.2 sägs att byggplatsdirektivets regler om ansvar för byggherre/ställföreträdare och samordnare inte inskränker arbetsgivarnas allmänna ansvar enligt ramdirektivet. Kommissionen påpekar att det för svensk del saknas ett uttryckligt stadgande som genomför denna bestämmelse. Sverige har sammanfattningsvis svarat följande. Innebörden av svensk rätt är att bestämmelser i arbetsmiljölagen om ansvar för byggherre och samordningsansvarig inte på något sätt inskränker arbetsgivarens ansvar eller möjligheten att ställa krav på arbetsgivaren. När nya regler, i enlighet med vad som sagts ovan, införs om ansvar för byggherre och samordnare, behövs inte heller någon särskild bestämmelse om att detta inte inskränker arbetsgivarens ansvar. Arbetsmiljölagen innehåller regler om ansvar för ett flertal ansvarssubjekt utöver de nu nämnda. Principen att ansvar för ett ansvarssubjekt inte upphäver vad som stadgas om ansvar för ett annat ansvarssubjekt, gäller generellt såväl i arbetsmiljölagen som i annan svensk lagstiftning. Eftersom denna princip gäller

generellt är artikel 7.2 genomförd, utan att det finns någon uttrycklig bestämmelse som motsvarar denna artikel.

Enligt artikel 8 ska, då byggnads- eller anläggningsarbete pågår, de principer tillämpas som fastställs i artikel 6 i ramdirektivet, särskilt i fråga om en rad särskilt angivna åtgärder. Artikel 6 i ramdirektivet behandlar arbetsgivarens allmänna skyldigheter i fråga om arbetsmiljön. Kommissionen anser att artikel 8 inte har genomförts eftersom det i svensk lagstiftning saknas en regel som uttrycker formell koppling mellan de regler som handlar om arbetsgivarens allmänna arbetsgivaransvar och de regler som specifikt gäller byggnads- och anläggningsarbete. Sverige har i sitt svar förklarat att de bestämmelser i arbetsmiljölagen som genomför artikel 6 i ramdirektivet gäller generellt på arbetsmiljöområdet. De bestämmelser som genomför artikel 8 i byggplatsdirektivet finns i arbetsmiljölagen eller är utfärdade med stöd av arbetsmiljölagen. Detta innebär att de principer som fastställts i artikel 6 i ramdirektivet gäller i samtliga de fall som anges i artikel 8 samt dessutom i alla andra fall, då det handlar om arbetsmiljöförhållanden. Enligt regeringens uppfattning är därför artikel 8 fullt ut genomförd i svensk rätt.

I artikel 9 a sägs att de åtgärder som följer av bilaga 4 till direktivet ska vidtas särskilt vid tillämpningen av artikel 8. Bilaga 4 innehåller krav av mer detaljerad karaktär, angående arbetsmiljön vid byggnads- eller anläggningsarbete. Dessa krav har i Sverige i sak genomförts i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om byggnads- och anläggningsarbete. Kommissionen har påpekat att det i svensk lagstiftning saknas en formell koppling mellan artikel 8 och bilaga 4. Sverige har svarat att de bestämmelser som införlivar bilaga 4 i svensk rätt alltid gäller i fråga om arbetsmiljön på byggarbetsplatser. Enligt regeringens uppfattning är därför artikel 9 a fullt ut genomförd i svensk rätt.

I artikel 9 b sägs att arbetsgivarna har en skyldighet att ta hänsyn till arbetsmiljösamordnarnas anvisningar. I den formella underrättelsen sägs beträffande denna artikel att det i svensk lag saknas ett krav om att arbetsgivaren ska informeras. I det svenska svaret sägs att något särskilt krav om information till

arbetsgivaren inte finns i artikeln. Vidare sägs att Sverige kommer att utforma reglerna i arbetsmiljölagen så att en skyldighet att ta hänsyn till arbetsmiljösamordnarnas anvisningar gäller såväl under projekterings- och planeringsstadiet, som under genomförandeskedet.

4 Byggherren

4.1 Inledning

Utredningen har föreslagit att arbetsmiljölagen justeras för att bättre genomföra byggplatsdirektivet rörande byggherrens uppgifter och ansvar, och att det hela sätts ut i ett antal paragrafer i 3 kap. arbetsmiljölagen.

Arbetsgruppen föreslår delvis andra lösningar bl.a. från utgångspunkterna att samordnarna bör ha skyddsansvar för sina uppgifter som bör framgå av lagen. Det gäller också definitionen av begreppet byggherre, hur man i lagen ska ange skedet rörande planering och projektering och regleringen av byggherrens skyldigheter att göra förhandsanmälan och upprätta handlingar.

4.2 Definitionen av byggherre

Förslag: ”den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete (byggherren)”.
--

Utredningens förslag: ”Med byggherren avses i denna lag den för vars räkning ett byggnads- eller anläggningsarbete utförs.”

Remissinstanserna: *Arbetsgivarverket* tillstyrker utredningens förslag. *Svenskt Näringsliv* tror inte att den av utredningen före-

slagna definitionen kommer skapa några tolkningsproblem. På andra sidan anför *Boverket* att definitionen borde utformas på samma sätt som i plan- och bygglagen, dvs. att med byggherre avses den som för egen räkning utför eller låter utföra byggnads-, rivnings- eller markarbeten. *Byggherrarna* och *HSB Produktion AB* anser att den av utredaren valda definitionen är mycket snarlik den som finns i plan- och bygglagen och att eventuella betydelskillnader bör klargöras.

Skälen för arbetsgruppens förslag

Kommissionen har i och för sig inte haft något att invända rörande hur begreppet byggherre definieras i arbetsmiljölagen, men utredningen har av andra skäl föreslagit ändringar på denna punkt: Av lagtekniska skäl införs ett mer kortfattat begrepp byggherre, som definieras i anslutning till artikel 2 b i direktivet, dvs. att med byggherren avses den *för vars räkning* arbetet utförs, bl.a. för att på ett klarare sätt uttrycka att definitionen omfattar att byggherren själv utför arbetet för egen räkning.

Arbetsgruppen anser att begreppet byggherre ska omfatta den som låter utföra arbete med hjälp av annan, t.ex. entreprenörer eller egna anställda. Det kan också gälla t.ex. ett handelsbolag som låter utföra arbetet med hjälp av de egna bolagsmännen. Arbetsgruppen anser dock inte att definitionen ska omfatta fall där en person bygger helt själv för egen räkning, t.ex. en privatperson som utför byggnadsarbete helt på egen hand. Det är inte de situationerna som arbetsmiljöreglerna tar sikte på. Utredaren torde inte heller ha avsett något annat.

Arbetsgruppen anser inte att det av utredningen föreslagna uttrycket på något klarare sätt uttrycker det avsedda tillämpningsområdet. Därtill kommer att direktivets innebörd möjligtvis inte omfattar alla situationer där en byggherre utför arbetet för egen räkning, t.ex. med egna anställda. I den engelska språkversionen t.ex. talas om "the client", vilket på svenska närmast torde översättas med beställare, vilket knappast är någon som

bygger för egen räkning med egna anställda. Att i svensk rätt anknyta till direktivets ordalydelse är därför inte lämpligt.

När det sedan gäller *Boverkets m.fl.* synpunkter konstaterar arbetsgruppen följande. Begreppet byggherre i plan- och bygglagen har en annan innebörd än i arbetsmiljölagen i så måtto att det tar sikte även på den som bygger helt själv för egen räkning, t.ex. en privatperson som utför arbetet helt på egen hand (även i sådana fall kan det krävas bygglov). En annan skillnad kan ligga i hänvisningen till själva arbetet. Arbetsmiljölagens hänvisning till ”byggnads- eller anläggningsarbete” preciseras i föreskrifter från Arbetsmiljöverket, vilka bygger på definitionen av arbetet i byggplatsdirektivet, t.ex. reparation och underhåll, inbegripet måleri- och rengöringsarbeten, och det är inte säkert att allt detta arbete faller in under plan- och bygglagens begrepp ”byggnads-, rivnings- eller markarbeten”.

Visserligen kan principiella skäl anföras mot att i svensk rätt använda ett och samma begrepp byggherre i skilda lagar, men arbetsgruppen, lika med utredningen, har svårt att se att det skulle leda till några missförstånd i praktiken. Till saken hör att begreppet byggherre är sedan länge väl etablerat även i arbetsmiljösammanhang, och att det inte är helt lätt att hitta någon annan lämplig term.

Arbetsgruppen anser således, lika med utredningen, att det med hänsyn till vedertagen terminologi inom arbetsmiljöområdet och lagtekniska skäl är lämpligt att i arbetsmiljölagen integrera uttrycket byggherre, men föreslår i övrigt att formuleringen som används i dag får stå kvar.

4.3 Ansvar vid planeringen och projekteringen

Förslag: Byggherrens ansvar enligt nuvarande regler, att vid projekteringen beakta arbetsmiljösynpunkter avseende såväl byggskedet som det framtida brukandet, ska gälla ”under varje skede av planeringen och projekteringen”.

Utredningens förslag: ansvaret gäller vid ”projekteringen och planeringen”.

Remissinstanserna: Den enda remissinstans som uttryckligen berör förslaget i denna del är *Svenskt Näringsliv*, som framhåller att begreppet ”planering” är oklart och att formuleringen ”projekteringen och planeringen” ger intryck av att planeringen avser själva byggfasen, i stället för den planering som föregår projekteringen.

Skälen för arbetsgruppens förslag

Artikel 4 i byggplatsdirektivet föreskriver bl.a. att byggherren ska iaktta de allmänna principer för förebyggande av risker för hälsa och säkerhet, som återfinns i direktiv 89/391/EEG ”under varje skede av projekteringen och planeringen”. Hur dessa skeden benämns nationellt spelar mindre roll vilket framgår av att de skilda språkversionerna inte synes lägga någon avgörande vikt vid terminologin, t.ex. ”the various stages of designing and preparing the project” och ”les phases de conception, d’étude et d’élaboration du projet de l’ouvrage”.

I Sverige genomförs artikel 4 i direktivet genom 3 kap. 14 § arbetsmiljölagen och därtill hörande av Arbetsmiljöverket meddelade föreskrifter. Regeln i arbetsmiljölagen säger, såvitt nu är ifråga, att byggherren ska beakta arbetsmiljösynpunkter ”vid projekteringen”.

Kommissionen har i och för sig inte haft något att invända mot genomförandet av direktivet på denna punkt. Utredningen konstaterar dock att det i den praktiska tillämpningen förekommit att med projektering avsetts, i enlighet med förarbetsuttalanden, endast det arbete som består i att med ritningar, beräkningar och beskrivningar bestämma hur byggnaden eller anläggningen ska utformas. Utredningen nämner ett fall, som gällde frågan hur odetonerat sprängämne, s.k. dolor, skulle hanteras vid ett anläggningsarbete där det bedömdes att detta

inte var en fråga som föll under begreppet projektering eftersom det inte handlade om att med ritningar m.m. bestämma utformningen av själva anläggningen. Utredningen har föreslagit att regeln i nuvarande 3 kap. 14 § arbetsmiljölagen och alla andra regler som refererar till detta skede EG-anpassas så att det otvetydigt framgår att även planeringen omfattas. Det skulle här röra sig om den övergripande planeringen av arbetet och inte den detaljerade planeringen som föregår arbetets utförande. Det hela skulle i lagtexten anges med uttrycket "projekteringen och planeringen".

Arbetsgruppen anser också att det finns skäl att justera det svenska regelverket på denna punkt. Mot bakgrund av det som *Svenskt Näringsliv* anfört om att begreppet planering är oklart m.m. finns det dock skäl att överväga en annan utformning av lagtexten.

Arbetsgruppen konstaterar att det i Sverige torde vara vanligt att i förevarande sammanhang tala om ett inledande programskede där byggherren specificerar vad det är som ska göras varefter viss ytterligare planering vidtar inför t.ex. upprättande av bygglovshandlingar samt andra övergripande frågor, t.ex. tidsplanering av olika delar som ingår i projektet. Sedan vidtar s.k. projektering, där det fastställs i detalj hur byggnaden eller anläggningen ska utformas. I princip ligger all denna övergripande planering och projektering i tiden före det att respektive del av arbetet utförs, t.ex. markarbetena som påbörjas innan all övergripande planering och projektering skett beträffande byggnadsverket. Det kan även förekomma att övergripande planering och projektering måste ske sedan visst arbete påbörjats, t.ex. arbetet med en tunnel där man stöter på problem vilket leder till att arbetet måste läggas om vilket i sin tur föranleder ytterligare planering och projektering rörande det nya, men ändå i någon mening redan påbörjade, tunnelarbetet. Alla former av övergripande planering och projektering bör dock hållas isär från sådan till själva arbetets utförande normalt hörande planering, t.ex. mer konkret tidsplanering av olika arbetsmoment såsom att arbete inte ska bedrivas under hängande

last. När det gäller det av utredningen anförda exemplet rörande hanteringen av "dolor" torde det kunna vara en fråga som på olika sätt bör övervägas både i samband med den mer övergripande planeringen före arbetets utförande och i samband med arbetets utförande.

Arbetsgruppens slutsats av ovanstående är att arbetsmiljösynpunkterna ska beaktas i alla skeden, bl.a. under den inledande fasen, alltså oavsett om det gäller programskedet, den övergripande planeringen eller själva projekteringen. Eftersom uttrycksättet "planering och projektering," synes ligga närmare den terminologi som används i Sverige för att ange den huvudsakliga tågordning i vilket arbetet utförs i denna inledande fas, framstår det dock som lämpligast att det också anges på det sättet i den svenska lagtexten med det förtydligande tillägget att det som avses är just "varje skede" av planeringen och projekteringen.

4.4 Skyldighet att utse byggarbetsmiljösamordnare

Förslag: Byggherren ska se till att det finns en lämplig byggarbetsmiljösamordnare, antingen byggherren själv eller någon annan, dels för planering och projektering av arbetet med de uppgifter som anges i 7 a §, dels för utförande av arbetet med de uppgifter som anges i 7 b och 7 e §.

Utredningens förslag: Byggherren ska själv åta sig uppgiften som arbetsmiljösamordnare eller i annat fall för projekteringen och planeringen samt för gemomförandet utse en eller flera arbetsmiljösamordnare.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har invänt mot att byggherren ska utse arbetsmiljösamordnare på varje arbetsställe där det bedrivs byggnads- eller anläggningsarbete. *Svenskt Näringsliv* har efterfrågat besked om vem som kan utses till

arbetsmiljösamordnare samt påtalat att det finns en risk för sammanblandning av "arbetsmiljösamordnare" och "ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor".

Skälen för arbetsgruppens förslag

Byggplatsdirektivet

Enligt artikel 3.1 i byggplatsdirektivet ska byggherren utse en eller flera samordnare för arbetsmiljöfrågor, enligt definitionerna i artikel 2 e och 2 f, för varje byggarbetsplats där mer än en entreprenör är verksam. Enligt definitionerna ska med samordnare för arbetsmiljöfrågor under projekterings- och planeringsstadiet resp. genomförandestadiet avses varje fysisk eller juridisk person som av byggherren anförtrotts de uppgifter som avses i artikel 5 under projekterings- och planeringsstadiet resp. i artikel 6 under genomförandestadiet. Direktivet motsäger inte att byggherren kan utse sig själv till samordnare, och att detta är möjligt synes förutsatt vid direktivets tillkomst (jfr 3.2, ovan).

Svensk rätt

När det gäller projekteringen är det enligt nuvarande 3 kap. 14 § alltid byggherren som har ansvaret enligt arbetsmiljölagen, vilket förstås i praktiken inte utesluter att byggherren anlitar en konsult, men någon skyldighet att göra det föreligger inte. När det gäller utförandet av arbetet kan byggherren enligt nuvarande 3 kap. 7 § överlåta samordningsansvaret på annan, som bedriver verksamhet på arbetsstället och som då tar över ansvaret enligt arbetsmiljölagen.

Närmare om utredningens förslag

Utredningen har föreslagit att det införs en bestämmelse i arbetsmiljölagen som, såvitt nu är i fråga, föreskriver: Byggherren kan själv åta sig uppgiften som arbetsmiljösamordnare. I annat fall ska byggherren för projekteringen och planeringen samt för genomförandet utse en eller flera arbetsmiljösamordnare. Utredningen har därvid utgått från att skyldigheten att ha en arbetsmiljösamordnare inte ska vara knuten till att det finns ett gemensamt arbetsställe, utan ska gälla för alla arbetsställen där det bedrivs byggnads- och anläggningsarbete. Utredningens skäl i den delen har varit att det måste finnas en arbetsmiljösamordnare även för projekteringen och planeringen, då ett gemensamt arbetsställe ofta inte bildats, samt att arbetsmiljösamordnaren under utförandet ska sköta vissa uppgifter som inte gäller rena "kollisionsfrågor" på en gemensam arbetsplats, utan som handlar om en mera allmän organisation av säkerheten vid byggnads- och anläggningsarbeten (exempelvis rörande arbetsmiljöplanen). Utredningen har lagt till att det vid sådana byggnads- eller anläggningsarbeten där det inte blir fråga om några betydande samordningsuppgifter har byggherren alltid möjlighet att själv åta sig uppgiften som arbetsmiljösamordnare.

Arbetsgruppens förslag

Arbetsgruppen anser, lika med utredningen, att det för att genomföra artikel 3.1 jämförd med artikel 2 e och 2 f i byggsplatsdirektivet måste införas bestämmelser i svensk rätt av den innebörden att byggherren ska utse samordnare för såväl planering och projektering som utförande av arbetet.

Skyldigheten att utse samordnare bör gälla i samband med allt byggnads- eller anläggningsarbete, alltså inte bara på arbetsställen där mer än en entreprenör är verksam (eller där flera entreprenörer kommer att vara närvarande som det står i den franska versionen av artikel 3.1 i direktivet: "pour un chantier où

plusieurs entreprises seront présentes”). Som utredningen konstaterat står det under planeringen och projekteringen inte alltid klart om det kommer vara en eller flera entreprenörer verk-samma på det framtida arbetsstället. T.ex. kan det vara så, att upphandling av kontraktet med den som ska utföra arbetet ännu inte skett. Det finns ändå ett behov av att överväga sam-ordningen och tillämpningen av arbetsmiljöfrågorna redan i detta skede. Det kan här handla om samordning mellan olika delar av planering och projektering. T.ex. kan samordning behövas mellan å ena sidan arkitekten som anger höjden av en krypgrund och å andra sidan VVS-konsulten som planerar ledningsdragnig i krypgrunden.

Det finns också behov av samordning av arbetsmiljöfrågor under utförandet av arbetet även om byggherren låter utföra arbetet endast med egna anställda eller med anlitan- de av en entreprenör som i sin tur utför arbetet endast med egna anställda. Vid större arbeten där många sinsemellan olika moment ska utföras är detta uppenbart. Även i sådana fall kan det finnas behov av samordning av olika frågor samt sådan i artikel 6 c avsedd anpassning av arbetsmiljöplan som ska finnas på alla arbetsställen av viss storlek. Rör det sig om mindre arbeten så kan byggherren som utredningen anfört alltid utse sig själv till samordnare.

Däremot anser arbetsgruppen att det vid varje tidpunkt inte bör finnas mer än en samordnare för planeringen och projekte- ringen resp. en samordnare för utförandet av arbetet. Det bör givetvis vara möjligt att från tid till annan ersätta en samordnare med en annan t.ex. under olika skeden av planeringen och projekteringen, eller att samtidigt ha en samordnare för projek- teringen och planeringen och en samordnare för utförandet av arbetet, eller att en aktör, byggherren eller annan, samtidigt tar på sig samtliga dessa roller, men det bör alltså inte vara möjligt att vid en och samma tidpunkt ha mer än en samordnare för projekteringen och planeringen resp. mer än en samordnare för utförandet. I annat fall skulle frågor uppstå om vem som ska

samordna samordnarna och om ansvarsfördelningen mellan dessa.

När det sedan gäller frågan om vem som kan utses till byggarbetsmiljösamordnare så kan det konstateras att direktivet i artikel 2 e och 2 f endast talar om varje fysisk eller juridisk person som anförtrotts uppgifterna. Det ligger i sakens natur att den som anförtros uppgifterna bör ha tillräcklig kännedom om byggnads- och anläggningsarbete och erforderlig kompetens rörande arbetsmiljöfrågor. Några särskilda formella krav i dessa avseenden uppställs emellertid inte i byggplatsdirektivet, och följer inte heller av det bakomliggande ramdirektivet 89/391/EEG.¹² Ett sätt på vilket byggplatsdirektivets tystnad på denna punkt skulle kunna förstås är följande. I stället för att ställa upp särskilda krav på färdigheter och kvalifikationer för samordnarna, vilka skulle kunna hindra utvecklingen på den inre marknaden av konsulttjänster inom detta område, så föreskriver direktivet *endast* att byggherren alltid är ansvarig för de uppgifter som en samordnare ska sköta, vilket kan vara ett självreglerande incitament för byggherren att välja ut en samordnare som klarar av uppgiften i det konkreta fallet. Samtidigt hindrar inte direktivet, som är ett minimidirektiv, att det på nationell nivå föreskrivs särskilda kvalifikationskrav, givetvis under förutsättning att sådana krav är förenliga med EG-rätten i övrigt, t.ex. den fria rörligheten för tjänster.

Arbetsgruppen föreslår mot denna bakgrund att det i lagen föreskrivs att byggherren ska utse en *lämplig* byggarbetsmiljösamordnare. Vad som ligger i detta krav bör kunna avgöras från fall till fall eller mer generellt genom kompletterande föreskrifter.

Slutligen anser arbetsgruppen, i enlighet med det som *Svensket Näringsliv* varit inne på, att det finns skäl att med någon mer specifik term ange att de nu aktuella samordnarna är ansvariga

¹² Artikel 7.5 och 7.8 i ramdirektivet kräver dock att det nationellt definieras vad som erfordras av bl.a. företag eller personer, som arbetsgivare anlitar utifrån för den egna skyddsverksamheten, jfr EG-domstolens dom den 15 juni 2006 i mål C-459/04 Kommissionen mot Sverige, REG 2006 s. I-79.

för det arbete som sker för byggherrens räkning under planeringen och projekteringen samt utförandet av arbetet till skillnad från andra aktörer som kan vara ansvariga för samordningen av arbetsmiljöfrågor i samband med annat arbete än byggnads- eller anläggningsarbete. Efter att ha övervägt några olika alternativ har arbetsgruppen stannat för att en sådan lämplig beteckning kunde vara ”byggarbetsmiljösamordnare” som kan kombineras med preciserande tillägg som anger om det rör sig om samordning under planeringen och projekteringen eller samordningen under utförandet av arbetet.

4.5 Ansvar för samordningsuppgifterna

Förslag: Att byggherren utser annan än sig själv till byggarbetsmiljösamordnare befriar inte byggherren från ansvar för de uppgifter som samordnaren ska sköta.

Utredningens förslag: överensstämmer i sak med arbetsgruppens, men med den skillnaden att utredningens förslag vilar på den utgångspunkten att samordnarna inte har eget skyddsansvar enligt arbetsmiljölagen.

Remissinstanserna: *Landsorganisationen i Sverige (LO)* tillstyrker att byggherren alltid behåller ansvaret för byggarbetsmiljösamordnarnas uppgifter och några remissinstanser ser fördelar från straffrättsliga synpunkter med en klarare ansvarsfördelning, även om frågor om ansvar vid delegation inom den egna organisationen kommer kvarstå, bl.a. *Göta hovrätt* och *Åklagarmyndigheten*. På andra sidan ifrågasätter *Byggherrarna* och *HSB Produktion AB* det lämpliga i att en byggherre inte kan överlåta hela ansvaret på en konsult eller entreprenör, som normalt har bättre förutsättningar att beakta arbetsmiljöfrågor och de åtgärder som ska vidtas, och anser att det finns kvarstående oklarheter rörande frågan om ansvaret för en brist i

arbetsmiljön genom avtal kan överföras till en konsult eller entreprenör.

Skälen för arbetsgruppens förslag

Artikel 7.1 i byggplatsdirektivet föreskriver bl.a. att det faktum att byggherren har utsett en eller flera samordnare för de uppgifter som avses i artikel 5 och 6 inte befriar byggherren från ansvar för dessa uppgifter.

Som redan framgått så kan byggherren enligt nuvarande 3 kap. 7 § arbetsmiljölagen med befriande verkan överlåta samordningsansvaret enligt arbetsmiljölagen till någon av dem som bedriver verksamhet på arbetsstället.

Det står klart att det inte finns någon bestämmelse i svensk rätt som motsvarar artikel 7.1 i direktivet, och lika med utredningen, anser arbetsgruppen därför att en sådan regel bör införas i arbetsmiljölagen.

Som ovan nämnts vilar dock arbetsgruppens förslag på den förutsättningen att även samordnarna bör och ska ha ett ansvar för de uppgifter som de ska sköta, och det finns skäl här att närmare beröra detta eftersom det har betydelse för frågan om innebörden av byggherrens ansvar enligt den nu aktuella regeln.

Varken den ovan angivna bestämmelsen i artikel 7.1 eller någon annan bestämmelse i byggplatsdirektivet eller det bakomliggande ramdirektivet 89/391/EEG torde kunna tas till intäkt för att byggherrens ansvar för samordnarnas uppgifter utesluter att även samordnarna har ett eget ansvar för de uppgifter som de ska sköta. Tvärtom kan med hänvisning till EG-rätten skäl anföras för en rakt motsatt lösning, dvs. att samordnarna måste ha någon form av ansvar för de uppgifter som anförtrots dem. I artikel 4 i ramdirektivet finns ett övergripande målsättningsstadgande om att medlemsstaterna ska se till att en ändamålsenlig kontroll och tillsyn säkerställs, vilket givetvis slår igenom även när det gäller byggplatsdirektivet. Av allmänna EG-rättsliga principer följer vidare att sanktionssystemet på nationell nivå inte får förhindra genomförandet av EG-rätten eller göra någon

skillnad mellan krav grundade på EG-rätten i jämförelse med motsvarande krav grundade på rent nationell rätt.

Vid sidan av dessa allmänna principer överlämnar dock EG-rätten, enligt arbetsgruppen, frågorna om den närmare utformningen av ansvar och sanktioner till avgörande på den nationella nivån. Det ska särskilt understrykas att EG-rätten på detta område inte torde innefatta några som helst krav på vilken specifik form av ansvar som krävs vid överträdelser av den nationella rätt som genomför direktivet, t.ex. att det skulle behöva införas någon form av strikt ansvar för byggherrar (jfr EG-domstolens dom av den 14 juni 2007 i mål C-127/05 Kommissionen mot Förenade kungariket, ej ännu publicerad).

Vid avgörande av hur ansvarsfrågorna ska lösas inom ovan angivna ramar gör arbetsgruppen följande överväganden.

I svensk arbetsmiljörätt är det i praktiken framför allt två former av ansvar som aktualiseras, dels skyddsansvar enligt arbetsmiljölagen, dels ett straffrättsligt ansvar under de förutsättningar som gäller därom, bl.a. ett krav på skuld i form av uppsåt eller oaktsamhet i förhållande till någon straffrättsligt relevant effekt. Före 1973 gällde på vissa delar av arbetsmarknaden ett system med en s.k. arbetsföreståndare, men sedan dess är utgångspunkten att det straffrättsliga ansvaret placeras på den eller de personer som har det faktiska ansvaret för vissa uppgifter förutsatt att dessa har erforderlig kompetens osv. enligt principerna om delegation av straffrättsligt ansvar. Därtill kan också aktualiseras skadeståndsrättsligt ansvar men det torde i praktiken mer handla om försäkringsfrågor.

Enligt den lösning som arbetsgruppen föreslår ska samordnarna ha eget skyddsansvar enligt arbetsmiljölagen samtidigt som byggherren enligt den föreslagna regeln också har ett ansvar enligt arbetsmiljölagen för att uppgifterna sköts. En annan ordning skulle bryta mot arbetsmiljölagens systematik enligt vilken det alltid är möjligt att rikta förelägganden eller förbud mot de aktörer som enligt lagen ska ha olika uppgifter. Det finns därtill ett behov av att kunna rikta krav mot samordnarna, som i praktiken sköter de aktuella uppgifterna. Detta gäller särskilt i

ett akut skede, t.ex. om en arbetsmiljöinspektör upptäcker en brist, såsom en byggnadsställning, som kan innebära fara. Enligt den föreslagna regeln kan dock Arbetsmiljöverket alltid rikta sina förelägganden även mot byggherren. I den meningen har byggherren alltid kvar ett ansvar för samordnarnas uppgifter, alltså ansvaret enligt arbetsmiljölagen.

När det gäller ansvar i andra sammanhang måste bedömningen ske med utgångspunkt i de regelverk enligt vilket ansvaret aktualiseras, t.ex. kravet på skuld i straffrätten. Om byggherren har gjort allt som på denne ankommer kommer straffrättsligt ansvar inte i fråga för en brist i utförandet av en arbetsuppgift som rent praktiskt utförs av en byggarbetsmiljösamordnare eller någon som denne i sin tur utsett för att handha uppgiften (för några exempel ur rättstillämpningen hur straffrättsliga ansvarsfrågor bedömts i samband med byggnadsarbeten, se t.ex. NJA 1993 s. 245, RH 1999:140, 1987:72, 1986:43 och 1984:58 jfr också RH 1999:84).

Det ska tilläggas att vad som nu sagts om ansvarsfrågorna givetvis inte på något sätt bör inskränka eller påverka det arbetsmiljöansvar som åvilar arbetsgivarna på arbetsstället, jfr artikel 7.2 i byggplatsdirektivet och vad som därom sagts i avsnitt 3.3.

4.6 Förhandsanmälan, arbetsmiljöplan och annan dokumentation

Förslag: Byggherren ska också, om inte annat följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 8 eller 10 §§, se till

1. att det innan arbetet påbörjas lämnas en förhandsanmälan till Arbetsmiljöverket, att en kopia av förhandsanmälan finns uppsatt väl synlig på arbetsstället, och att förhandsanmälan vid behov uppdateras,
2. att det innan arbetsstället etableras upprättas en arbetsmiljöplan och att denna vid behov anpassas, samt
3. att det utarbetas en särskild, till arbetets art avpassad dokumentation med relevant information om arbetsmiljöfrågor som ska beaktas vid efterföljande arbeten och vid behov anpassas.

Utredningens förslag: Byggherren ska i den utsträckning som regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket föreskriver, lämna en förhandsanmälan till Arbetsmiljöverket samt se till att en arbetsmiljöplan upprättas.

Remissinstanserna: LO tillstyrker förslaget som i övrigt endast berörs av *Arbetsmiljöverket* som anför att det av lagtexten måste framgå att byggherren också är skyldig att anpassa arbetsmiljöplanen.

Skälen för arbetsgruppens förslag

Direktivet

Byggplatsdirektivet föreskriver i artikel 3.2 bl.a. att byggherren innan byggarbetsplatsen etableras ska se till att en arbetsmiljöplan upprättas enligt artikel 5 b samt att det innan arbetet

påbörjas till de behöriga myndigheterna lämnas en förhandsanmälan enligt bilaga 3 till direktivet. Anmälan ska finnas uppsatt väl synligt på byggarbetsplatsen och, då så är nödvändigt, uppdateras regelbundet. När det gäller arbetsmiljöplanen kan medlemsstaterna medge undantag på vissa i artikel 3.2 angivna villkor som också hänvisar till två bilagor till direktivet. När det gäller förhandsanmälan gäller denna skyldighet endast vissa mer omfattande arbeten enligt vad som anges i artikel 3.3. Enligt artikel 7.1 ska det förhållandet att byggherren utsett samordnare inte befria byggherren från ansvar för de uppgifter som samordnarna ska sköta. Det gäller bl.a. följande. Enligt artikel 5 b ska arbetsmiljösamordnaren för planeringen och projekteringen upprätta, eller låta upprätta, en arbetsmiljöplan i vilken de regler som ska gälla på byggarbetsplatsen anges. I den utsträckning det behövs ska den verksamhet som ska bedrivas på platsen beaktas. I denna plan ska även ingå särskilda åtgärder för arbete som tillhör en eller flera av kategorierna i bilaga 2 till direktivet. Enligt artikel 5 c ska samordnaren vidare utarbeta en dokumentation som är anpassad till projektets art och som innehåller relevant information i arbetsmiljöfrågor som ska beaktas vid de efterföljande arbetena. Artikel 6 c stipulerar att arbetsmiljösamordnaren under utförandet av arbetet ska genomföra, eller låta genomföra, alla anpassningar som kan komma att krävas av den arbetsmiljöplan som avses i artikel 5 b och den dokumentation som avses i artikel 5 c med hänsyn till hur arbetet fortskrider och de eventuella förändringar som ägt rum.

Svensk rätt

Enligt svensk rätt genomförs och regleras de ovan beskrivna skyldigheterna i 9–13 §§ i Arbetsmiljöverkets föreskrifter om byggnads- och anläggningsarbete. Enligt 101 § i föreskrifterna utgör bestämmelserna i 9–13 §§ föreskrifter enligt 4 kap. 8 § arbetsmiljölagen vilket innebär att brott mot föreskrifterna enligt 8 kap. 2 § samma lag kan medföra böter.

Av 4 kap. 8 § framgår bl.a. att regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket kan meddela föreskrifter om skyldighet att göra anmälan eller lämna uppgifter till en tillsynsmyndighet eller att förvara handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt och att det i samma ordning får meddelas föreskrifter om skyldighet att upprätta handlingar som har betydelse från skyddssynpunkt. Av förarbetena till nämnda bestämmelse framgår att bemyndigandet rörande föreskrifter om handlingar tillkom för att byggplatsdirektivets föreskrifter om bl.a. arbetsmiljöplan skulle kunna genomföras genom föreskrifter (prop. 1993/94:186 s. 57).

Det kan tilläggas att enligt 8 kap. 5 § får regeringen, eller efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket, föreskriva att en särskild avgift ska betalas om överträdelse har skett av en föreskrift som har meddelats med stöd av bl.a. 4 kap. 8 § första stycket. Vidare får enligt 4 kap. 10 § regeringen, eller efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket, meddela de ytterligare föreskrifter om bl.a. allmänna skyldigheter i fråga om arbetsmiljön som behövs för att förebygga ohälsa eller olycksfall i arbetet; av 8 kap. 2 § framgår att direkta straffsanktioner inte kommer i fråga rörande överträdelser av sådana föreskrifter.

Enligt 18 § första stycket 2, 4 och 5 arbetsmiljöförordningen (1977:1166) framgår att Arbetsmiljöverket bemyndigats att meddela föreskrifter i samtliga hänseenden som nämnts ovan.

Närmare om utredningens förslag

Utredningen konstaterar att föreskrifterna om förhandsanmälan och arbetsmiljöplanen är relativt omfattande och därför även fortsättningsvis bör finnas i Arbetsmiljöverkets föreskrifter, men att skyldigheterna i dessa avseenden ändå på något sätt borde framgå av arbetsmiljölagen för tydlighets skull.

Arbetsgruppens förslag

Arbetsgruppen håller med utredningen om att omfånget av föreskrifterna om förhandsanmälan, arbetsmiljöplan m.m. i och för sig talar för att regleringen av dessa frågor även framgent bör ske i Arbetsmiljöverkets föreskrifter. I synnerhet handlar det om de möjligheter att medge undantag från skyldigheterna som framgår av artikel 3.2 och 3.3 som hänvisar till bilagorna 2 och 3 i direktivet men också om det närmare innehållet i anmälan och handlingarna.

Lika med utredningen anser arbetsgruppen dock att det framstår som lämpligt att de för byggherren centrala skyldigheterna framgår av lagen. Lagtexten blir mer informativ. Från arbetsgruppens utgångspunkter handlar det även om att skyldigheterna rörande förhandsanmälan och arbetsmiljöplan m.m., t.ex. tidsfristerna, har ett informativt värde rörande skyldigheterna i övrigt. Arbetsgruppen strävar efter att föra in regler om byggherrens och andra aktörers uppgifter och ansvar på ett sätt som tydligare speglar direktivets innehåll och systematik, och att då utelämna några av de mest centrala skyldigheterna skulle kullkasta det upplägget. *Arbetsmiljöverket* har också varit inne på att det som står i paragrafen borde återge fler element ur direktivet och nämner skyldigheten att anpassa arbetsmiljöplanen.

Arbetsgruppen anser alltså att byggherrens centrala skyldigheter rörande förhandsanmälan och handlingar bör framgå i lagen men något mera preciserat än vad utredningen föreslagit.

Arbetsgruppen ställer sig dock tveksam till den lagtekniska utformningen av utredningens förslag. Med den lösning som utredningen valt inställer sig t.ex. frågan hur den föreslagna bestämmelsen förhåller sig till redan befintliga bemyndiganden i 4 kap.

Arbetsgruppen har i stället övervägt andra lösningar, i princip enligt två helt olika linjer. Den första skulle innebära att det i reglerna om byggherrens uppgifter och skyldigheter förs in ett stadgande som skulle innefatta en mer renodlad erinran om att det finns bemyndiganden med stöd av vilka det får meddelas

föreskrifter om byggherrens nu aktuella skyldigheter som dock skulle indikeras i lagen; av 4 kap. framgår att föreskrifter får meddelas om att byggherren ska se till osv. enligt förslaget.

Arbetsgruppen har dock till slut stannat för att i lagen slå fast skyldigheterna som sådana. Undantag i form av mer preciserade förutsättningar när förhandsanmälan eller arbetsmiljöplan ska göras bör dock även fortsättningsvis meddelas genom föreskrifter. Detsamma gäller det närmare innehållet i förhandsanmälan, arbetsmiljöplan och annan dokumentation. Bemyndiganden att meddela sådana föreskrifter finns i 4 kap. 8 eller 10 §§, och Arbetsmiljöverket kan alltså meddela föreskrifterna och i samband därmed avgöra vilka sanktioner som framstår som lämpligast inom de ramar som följer av dessa bemyndiganden.

5 Byggarbetsmiljösamordnare

5.1 Inledning

Beträffande byggarbetsmiljösamordnarna föreslår arbetsgruppen en helt annan lösning än utredningen, både i sak och rätts-tekniskt. För det första, i sak, ska samordnarna ha eget skydds-ansvar, vilket redan berörts på tal om ansvaret för samordnarnas uppgifter (4.5, ovan) och vilket formellt framgår av 7 kap. 7 § (9.2, nedan). Arbetsgruppen föreslår också att samordnarnas uppgifter ska anges i lag, vilket behandlas i detta kapitel.

5.2 Uppgifterna anges i arbetsmiljölagen

Förslag: Byggarbetsmiljösamordnarnas uppgifter ska anges i arbetsmiljölagen.

Utredningens förslag: Samordnarnas uppgifter ska anges i Arbetsmiljöverkets föreskrifter.

Remissinstanserna: *Arbetsmiljöverket* har satt i fråga om verket utan stöd i lag kan meddela föreskrifter om samordnarnas uppgifter till den del dessa avser annat än upprättande av handlingar och ren samordning mellan företag, t.ex. uppgifterna enligt artikel 6 b andra strecksatsen och artikel 6 e, som, enligt verket, rör annat än ”kollisionsfall” mellan företag utan snarare griper in

i de enskilda företagens verksamhet. Verket säger att det hittills inte uppfattat sig ha något bemyndigande att meddela föreskrifter att en samordnare skulle ha sådana uppgifter och ifrågasätter om verket nu kan meddela sådana föreskrifter utan stöd i lag.

Skälen för arbetsgruppens förslag

Byggplatsdirektivet 92/57/EEG föreskriver att samordnarna för arbetsmiljöfrågor ska ha de uppgifter som anges i artikel 5 och 6 i direktivet. Svensk rätt innehåller i dag inga regler som fullt ut motsvarar direktivets föreskrifter vare sig i arbetsmiljölagen eller i Arbetsmiljöverkets föreskrifter.

Utredningen har ansett att en fullständig uppräknings i arbetsmiljölagen av uppgifterna skulle bli för omfattande och att en endast delvis uppräknings i lagen är olämplig, och har därför stannat vid att samtliga uppgifter för byggarbetsmiljösamordnarna bör anges i myndighetsföreskrifter.

När det gäller valet mellan att reglera samordnarnas uppgifter i lag eller föreskrifter kan för det första konstateras att det från EG-rättsliga utgångspunkter inte ställs några särskilda krav, så länge regleringen är klar och tydlig (jfr t.ex. dom av den 15 november 2001 i mål C-49/00 Kommissionen mot Italien, REG 2001 s. I-8575, punkterna 21 och 22).

Arbetsgruppen anser, som redan framgått, att samordnarna måste ha eget skyddsansvar (4.5, ovan). Frågan inställer sig då: ansvar för vad då? Arbetsgruppen konstaterar att det är svårt att beskriva samordnarnas uppgifter annat än genom att hänvisa till direktivets föreskrifter.

Vid en sammanvägd bedömning anser arbetsgruppen att den i detta fall lämpligaste lösningen är att samordnarnas uppgifter anges i arbetsmiljölagen och att det bör ske på ett sätt som så fullständigt och så nära som möjligt anknyter till byggplatsdirektivets innehåll och systematik med de justeringar som är

motiverade vid genomförandet i svensk rätt inom de ramar som byggplatsdirektivets minimiföreskrifter medger.

5.3 Uppgifterna vid planering och projektering

Förslag: Byggarbetsmiljösamordnaren som har utsetts enligt 6 § för planering och projektering av ett byggnads- eller anläggningsarbete, ska samordna tillämpningen av relevanta arbetsmiljöregler som ska iakttas under varje skede av planeringen och projekteringen av arbetet, särskilt då frågor om planeringen av arbetsmoment som ska utföras samtidigt eller efter varandra avgörs och vid beräkningen av tidsåtgången för sådana moment. Därvid ska beaktas sådana handlingar som avses i 6 § tredje stycket 2 och 3.

Samordnaren enligt denna paragraf ska, om inte annat följer av föreskrifter som har meddelats med stöd av 4 kap. 8 eller 10 §§, se till att det upprättas en sådan arbetsmiljöplan som avses i 6 § tredje stycket 2 samt att det utarbetas en sådan annan dokumentation som avses i 6 § tredje stycket 3.

Utredningens förslag: Utredningen har inte lämnat något lagförslag i denna del.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte berört frågan.

Skälen för arbetsgruppens förslag

Direktivet

Artikel 5 i byggplatsdirektivet anger följande.

”Den eller de samordnare för arbetsmiljöfrågor som har utsetts enligt artikel 3.1 ska

a) samordna genomförandet av bestämmelserna i artikel 4.

- b) upprätta, eller låta upprätta, en arbetsmiljöplan i vilken de regler som ska gälla på byggarbetsplatsen anges. I den utsträckning det behövs ska den verksamhet som ska bedrivas på platsen beaktas. I denna plan ska även ingå särskilda åtgärder för arbete som tillhör en eller flera av kategorierna i bilaga 2.
- c) utarbeta en dokumentation som är anpassad till projektets art och som innehåller relevant information i arbetsmiljöfrågor som ska beaktas vid de efterföljande arbetena.”

Artikel 4 som det hänvisas till i Artikel 5 a lyder enligt följande.

”Byggherrens ställföreträdare eller, om så är lämpligt, byggherren ska iaktta de allmänna principer för förebyggande av risker som för hälsa och säkerhet, som återfinns i direktiv 89/391/EEG, under varje skede av projekteringen och planeringen och särskilt

- då frågor om projekteringen och/eller planeringen av de olika arbetsmoment som ska utföras samtidigt eller efter varandra avgörs,
- vid beräkningen av tidsåtgången för sådana arbetsmoment. Då så är nödvändigt ska man även beakta den arbetsmiljöplan och den dokumentation som upprättats enligt artikel 5 b eller 5 c , eller som anpassats enligt artikel 6 c.”

Artikel 6 i direktivet 89/391/EEG, som det hänvisas till i artikel 4 i byggplatsdirektivet, har följande lydelse:

”1. Inom ramen för sina skyldigheter ska arbetsgivaren vidta tillräckliga åtgärder till skydd för arbetstagarnas säkerhet och hälsa, inbegripet förebyggande av risker i arbetet och tillhandahållande av information och utbildning samt iordningställande av erforderlig organisation och nödvändiga resurser.

Arbetsgivaren ska vara uppmärksam på behovet av att anpassa dessa åtgärder med hänsyn till ändrade omständigheter och sträva efter att förbättra de rådande förhållandena.

2. Arbetsgivaren ska verkställa de åtgärder som avses i punkt 1 första stycket med utgångspunkt från följande allmänna principer för förebyggande arbete:

- a) undvika risker,
- b) utvärdera risker, som inte kan undvikas
- c) bekämpa riskerna vid källan,

d) anpassa arbetet till den enskilde, i synnerhet vad gäller utformningen av arbetsplatser, val av arbetsutrustning och val av arbets- och produktionsmetoder, med avsikt framför allt reducera monotont arbete och arbete med fastställt ackord och minska effekterna av sådant arbete på hälsan,

e) ta hänsyn till den tekniska utvecklingen,

f) ersätta farliga ämnen med ämnen som inte är farliga eller mindre farliga,

g) utveckla en enhetlig övergripande policy för det förebyggande arbetet, vilken omfattar teknik, arbetsorganisation, arbetsbetingelser, sociala relationer, och påverkan från faktorer i arbetsmiljön,

h) prioritera gemensamma skyddsåtgärder framför individriktade skyddsåtgärder,

i) ge arbetstagarna tillräckliga instruktioner.

3. Utan att det inskränker de övriga bestämmelserna i detta direktiv ska arbetsgivaren göra följande med beaktande av verksamhetens art:

a) Arbetsgivaren ska utvärdera riskerna för arbetstagarnas säkerhet och hälsa, bland annat vid val av arbetsutrustning, de kemiska ämnen och preparat som används samt arbetsplatsernas utformning.

Som en följd av denna utvärdering ska vid behov de förebyggande åtgärder samt de arbets- och produktionsmetoder, som tillämpas av arbetsgivaren

– garantera en förbättring av skyddsnivån för arbetstagarna med avseende på säkerhet och hälsa,

– integreras i all verksamhet och på alla nivåer inom företaget och/eller verksamheten.

b) Då arbetsgivaren uppdrar åt arbetstagaren att utföra vissa arbetsuppgifter ska han ta hänsyn till dennes kunskaper på arbetarskyddsområdet.

c) Arbetsgivaren ska se till att planläggning och införande av ny teknik blir föremål för överläggningar med arbetstagarna och/eller deras representanter i fråga om följdverkningarna för arbetstagarnas säkerhet och hälsa i samband med val av utrustning och förändringar i arbetsbetingelser och arbetsmiljön.

d) Arbetsgivaren ska vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att endast de arbetstagare, som fått tillräckliga instruktioner, får tillträde till särskilt riskfyllda och farliga områden.

4. Utan att det inskränker övriga bestämmelser i detta direktiv ska arbetsgivare, där flera företag samtidigt bedriver verksamhet på ett arbetsställe, samverka vid tillämpningen av reglerna om säkerhet, hälsa och arbetshygien samt, med beaktande av verksamhetens art, samordna sina åtgärder i skyddshänseende och

i frågor som rör förebyggande av risker i arbetet samt underrätta varandra och sina respektive arbetstagare och/eller arbetstagarrepresentanter om dessa risker. 5. Åtgärder som rör säkerhet, hygien och hälsa i arbetet får under inga förhållanden medföra några kostnader för arbetstagarna.”

Arbetsgruppens förslag

Av föregående kapitel rörande byggherren har framgått att byggarbetsmiljösamordnare för varje skede av planeringen och projekteringen bör utses oavsett hur många som kommer bedriva verksamhet på det framtida arbetsstället samt att det endast ska finnas en samordnare vid varje tidpunkt (4.4, ovan).

Bestämmelsen om denna samordnares uppgifter bör utformas så att ordalydelsen täcker uppgifterna enligt artikel 5 a jämförd med artikel 4 i direktivet. När det gäller de allmänna principerna för förebyggande av risker för hälsa och säkerhet i direktiv 89/391/EEG som nämns i artikel 4 i byggplatsdirektivet har dessa principer redan genomförts i den svenska arbetsmiljörätten genom regler i arbetsmiljölagen och antal föreskrifter från Arbetsmiljöverket, och det är alltså dessa regler vars iakttagande ska samordnas i förevarande sammanhang. Det handlar alltså här om att i varje projekt samordna tillämpningen av alla arbetsmiljöregler som ska beaktas av alla de aktörer som är inblandade under varje skede av planeringen och projekteringen: byggherren, arkitekter, konsulter osv.

Därutöver bör i Sverige den regel som nu föreslås givetvis också omfatta alla andra arbetsmiljöregler som kan behöva beaktas i varje skede av planeringen och projekteringen av det aktuella arbetet enligt svensk rätt, t.ex. arbetsmiljösynpunkter rörande det framtida brukandet.

Arbetsgruppen anser att det hela borde kunna sammanfattas genom en hänvisning till de ”relevanta arbetsmiljöreglerna”.

När det sedan gäller samordnarens uppgifter enligt artikel 5 b och c rörande arbetsmiljöplan och övrig dokumentation bör dessa komma till uttryck i lagtexten, och rättstekniskt bör det

lösas på samma sätt som när det gäller motsvarande uppgifter för byggherren (jfr 4.6, ovan).

5.4 Uppgifter under arbetets utförande

Förslag: Byggarbetsmiljösamordnaren som har utsetts enligt 6 § för utförande av ett byggnads- eller anläggningsarbete ska

1. samordna tillämpningen av relevanta arbetsmiljöregler då tekniska eller organisatoriska frågor om planeringen av arbetsmoment som ska utföras samtidigt eller efter varandra avgörs och vid beräkningen av tidsåtgången för sådana moment,

2. samordna tillämpningen av relevanta arbetsmiljöregler för att säkerställa att den eller de som bedriver verksamhet på arbetsstället tillämpar dessa regler på ett systematiskt sätt samt följer en sådan arbetsmiljöplan som avses i 6 § tredje stycket 2,

3. samordna åtgärder för att kontrollera att byggnads- eller anläggningsarbetet utförs på ett korrekt sätt,

4. vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att endast behöriga personer ges tillträde till arbetsstället, samt

5. organisera de uppgifter som ankommer på dem som enligt 3 kap. 7 f § bedriver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe.

Samordnaren enligt denna paragraf ska se till att det genomförs nödvändiga anpassningar av sådana handlingar som avses i 6 § tredje stycket 2 och 3.

Utredningens förslag: Utredningen har inte lämnat något förslag i denna del.

Remissinstanserna: Arbetsmiljöverket har ifrågasatt om det kan meddela föreskrifter motsvarande artikel 6 b andra strecksatsen och artikel 6 e i direktivet, se 5.1, ovan. I övrigt har remissinstanserna inte haft några särskilda invändningar mot utredningens förslag.

Skälen för arbetsgruppens förslag

Direktivet

Artikel 6 i byggplatsdirektivet har följande lydelse.

”Den eller de samordnare för arbetsmiljöfrågor under genomförandeskedet som har utsetts enligt artikel 3.1 ska

- a) samordna tillämpningen av de allmänna principerna för förebyggande av risker i arbetet
 - då tekniska eller organisatoriska frågor om planeringen av de olika arbetsmoment som ska utföras samtidigt eller efter varandra avgörs,
 - vid beräkningen av tidsåtgången för sådana arbetsmoment,
- b) samordna tillämpningen av gällande bestämmelser för att säkerställa att arbetsgivare och egenföretagare, om det är nödvändigt för att skydda arbetstagarna,
 - tillämpar de principer som avses i artikel 8 systematiskt,
 - då så krävs, följer den arbetsmiljöplan som avses i artikel 5 b,
- c) genomföra, eller låta genomföra, alla anpassningar som kan komma att krävas av den arbetsmiljöplan som avses i artikel 5 b och den dokumentation som avses i artikel 5 c med hänsyn till hur arbetet fortskrider och de eventuella förändringar som ägt rum,
- d) organisera samarbetet mellan arbetsgivarna, även mellan arbetsgivarna, som avlöser varandra på samma byggarbetsplats, och samordningen av deras verksamhet i syfte att skydda arbetstagarna och förebygga olyckor och hälsorisker i arbetet samt organisera den ömsesidiga information som föreskrivs i artikel 6.4 i direktiv 89/391/EEG och därvid se till att egenföretagare, då så är nödvändigt, deltar i denna verksamhet,
- e) samordna åtgärder för att kontrollera att arbetena genomförs på ett korrekt sätt,
- f) vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att endast behöriga personer ges tillträde till arbetsplatsen.”

Artikel 8 i byggplatsdirektivet som det hänvisas till i artikel 6 b andra strecksatsen lyder:

”Då arbetet pågår ska de principer som fastställts i artikel 6 i direktiv 89/391/EEG tillämpas, särskilt i fråga om

- a) att upprätthålla god ordning och städning på arbetsplatsen,
- b) att man när platser för arbete väljs tar hänsyn till möjligheterna till tillträde samt att inrätta tillträdes- och transportvägar,
- c) förhållandena vid materialhanteringen,
- d) tekniskt underhåll, förhandskontroll och återkommande kontroll av installationer och utrustning i syfte att korrigera brister som kan påverka arbetstagarnas hälsa och säkerhet,
- e) att avgränsa och inrätta områden för förvaring av material, särskilt farliga ämnen och produkter,
- f) förhållandena då använt farligt material förs bort från arbetsplatsen,
- g) förvaring och omhändertagande eller bortförande av avfall och byggskrot,
- h) att anpassa den faktiska tidstilldelningen till olika slag av arbete eller arbetsmoment med hänsyn till hur arbetet fortskrider,
- i) samarbetet mellan arbetsgivare och egenföretagare,
- j) samverkan med övrig yrkesmässig verksamhet som pågår inom eller i närheten av byggarbetsplatsen.”

Artikel 6 i direktivet 89/391/EEG, som det hänvisas till dels i artikel 6 d i byggplatsdirektivet, dels i artikel 8 i byggplatsdirektivet, har återgetts i föregående avsnitt.

Arbetsgruppens förslag

Liksom när det gäller samordnaren för planeringen och projekteringen bör nu förevarande samordnare enligt svenska regler finnas på alla arbetsplatser för byggnads- eller anläggningsarbete där byggherren låter utföra arbete, t.ex. med anlitan av annan som endast arbetar med egna anställda, alltså oavsett hur många entreprenörer som bedriver verksamhet på arbetsstället. Även i

sådana fall måste arbetsmiljöplan och annan dokumentation vid behov anpassas, och även i sådana fall måste ”samordning” ske med tanke på t.ex. planering av arbetsmoment och beräkning av tidsåtgång, systematisk tillämpning av relevanta arbetsmiljöregler och arbetsmiljöplanen.

Vad som sägs i *artikel 6 a* om allmänna principer för förebyggande av arbetsmiljörisker bör kunna återges med uttrycket ”relevanta arbetsmiljöregler”; det handlar här om samtliga arbetsmiljöregler som det finns anledning att beakta i det aktuella sammanhanget både sådana som genomför EG-rätt och som vilar på rent svensk grund (jfr föregående avsnitt).

När det gäller det som sägs i *artikel 6 b* om samordning av gällande bestämmelser för att arbetsgivare och egenföretagare ska tillämpa principerna i artikel 8 systematiskt konstaterar arbetsgruppen följande. Artikel 8 i byggplatsdirektivet hänvisar till ramdirektivets allmänna principer, och lyfter fram att dessa ska beaktas särskilt i fråga om vissa särskilt angivna moment som förekommer på byggarbetsplatser. Regeringen har i överträdelseärendet intagit den inställningen att de allmänna principerna som anges i ramdirektivet är genomförda i svensk rätt och att de gäller generellt i alla situationer inbegripet dem som nämns i artikel 8 i byggplatsdirektivet, och att därför det inte är nödvändigt för genomförandet att införa några särskilda bestämmelser på denna punkt (se 3.3, ovan).

Vidare när det gäller *artikel 6 b* så har arbetsgruppen särskilt övervägt om det i arbetsmiljölagen är lämpligt att använda ordet ”systematisk” tillämpning i detta sammanhang bland annat eftersom denna term redan förekommer i arbetsmiljörätten när det gäller det s.k. systematiska arbetsmiljöarbetet. Andra språkversioner talar på denna punkt om en samordning för att säkerställa att tillämpningen av reglerna sker på ett sätt som är ”consistent” eller ”cohérent”. Arbetsgruppen har övervägt några skilda alternativ men till slut stannat vid att i lagtexten använda ordet systematisk. Enligt arbetsgruppen bör dock också detta krav gälla på alla arbetsplatser, vilket arbetsgruppen anser bör

markeras genom formuleringen ”den eller de ”som bedriver verksamhet på arbetsstället.

I *artikel 6 d* handlar det om samverkan och samråd mellan dem som bedriver verksamhet på det gemensamma arbetsstället, och enligt arbetsgruppen bör det i detta avseende räcka med att hänvisa till den särskilda bestämmelse som finns härom i arbetsmiljölagen, dvs. 3 kap. 7 d § i promemorians lagförslag.

Beträffande *artikel 6 c, 6 e och 6 f* så bör de föreskrifterna i direktivet kunna föras in mer eller mindre ordagrant i listan över uppgifterna i den föreslagna bestämmelsen.

6 Byggherrens ställföreträdare

6.1 Inledning

Arbetsgruppen har i princip använt sig av utredningens förslag men justerat detta något i syfte att tydligare uttrycka att ställföreträdaren verkligen måste ta över byggherrens uppgifter och ansvar.

6.2 Överlåtelse av byggherrens ansvar

Förslag: Vad som sägs om byggherren i 6 § ska i stället gälla en av byggherren anlitad uppdragstagare i den mån

1. denne har fått i uppdrag att för byggherrens räkning självständigt ansvara planering och projektering eller utförande av byggnads- eller anläggningsarbetet, och

2. byggherren och uppdragstagaren skriftligen har avtalat om att byggherrens uppgifter och ansvar enligt 6 §, i de delar som motsvarar uppdraget enligt punkten 1, i stället ska gälla för uppdragstagaren.

Om konsumenttjänstlagen (1985:716) gäller för uppdraget enligt första stycket 1, ska dock det som sägs i 6 §, i de delar som motsvarar uppdraget, gälla för uppdragstagaren om inte byggherren och uppdragstagaren skriftligen har avtalat om att det i stället ska gälla för byggherren.

Utredningens förslag: När byggherren ger någon annan i uppdrag att för byggherrens räkning ansvara för projekteringen och planeringen eller för genomförandet av ett byggnads- eller anläggningsarbete, får parterna avtala om att vad som sägs om byggherren i stället ska gälla för uppdragstagaren. Om konsumenttjänstlagen (1985:716) gäller för ett sådant uppdrag, ska vad som sägs om byggherren i stället gälla för uppdragstagaren, om inte parterna avtalar om något annat

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser, som har yttrat sig i denna del, tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* tillstyrker i och för sig att byggherrens ansvar i konsumentförhållanden kan gå över på en uppdragstagare om det inte missbrukas, men menar att utredningsförslaget i övrigt ger alltför vida möjligheter för byggherrar att överlåta arbetsmiljöansvaret på annan och framhåller bl.a. följande. Det är byggherren som sätter ramarna för ekonomi och tidsplan och en entreprenör i konkurrens med andra har ofta små möjligheter att fullt ut hävda en god arbetsmiljö eller betinga sig ersättning för sådant arbete. EG-rätten kräver inte att det ska vara möjligt att överlåta byggherrens ansvar till en ställföreträdare. Följande frågor måste besvaras: Vem är ansvarig vid en olycka? Vad gäller närmare om avtalet om ansvarsövergång? Vad är avtalets rättsliga verkan mot andra aktörer, t.ex. Arbetsmiljöverket, fackliga organisationer och arbetstagare? *Göta hovrätt* anser att konsekvenserna av förslaget vid delade entreprenader i konsumentförhållanden bör belysas, t.ex. vad som gäller ansvarsmässigt då en privatperson anlitar skilda entreprenörer vid en mindre ombyggnad. *Arbetsmiljöverket* reser en del frågor rörande tillsynen och anför bl.a.: Det måste i tillsynen stå klart vem som har ansvaret och byggherren måste ha bevisbördan för att denne överlätit ansvaret, vilket bör framgå av lagtexten. För den händelse parterna ändå tvistar om ansvarsöverlåtelsen, eller om uppdragstagaren tagit på sig hela ansvaret men är "låst" av själva uppdragsavtalet så att arbetsmiljölagen inte kan följas, bör verket kunna rikta sina krav mot både byggherren och upp-

dragstagaren. Det borde framgå klarare att det endast kan bli fråga om två uppdrag, ett till projektören/planeraren och ett till genomföraren av arbetet. Enligt definitionen i direktivet kan ställföreträdare utses också för övervakningen av genomförandet vilket inte framgår av förslaget. När det gäller planeringen/projekteringen behåller byggherren ofta viss del av inflytandet; enligt verkets uppfattning skulle "hela ansvaret" kunna anses ha avtalats bort även om byggherren skulle ha kvar ansvaret för att göra en förhandsanmälan. När det gäller ansvaret att beakta arbetsmiljösynpunkter avseende det framtida brukandet är det byggherren som enligt plan- och bygglagen har ansvaret för den färdiga byggnaden och det kan ifrågasättas om ansvaret för den färdiga byggnadens egenskaper som kan ha betydelse för arbetsmiljön bör kunna delas upp mellan byggherren och uppdragstagaren på det sätt som föreslagits.

Skälen för arbetsgruppens förslag

Direktivet

Enligt byggplatsdirektivet 92/57/EEG finns vid sidan av byggherren och arbetsmiljösamordnarna en tredje aktör, byggherrens ställföreträdare. Av artikel 3 och 4 i direktivet framgår att uppgifterna för byggherren kan utföras av en ställföreträdare varmed enligt definitionen i artikel 2 c avses varje fysisk eller juridisk person som för byggherrens räkning ansvarar för utformningen, genomförandet eller övervakningen av genomförandet av projektet. Enligt artikel 7.1 gäller för ställföreträdaren, på motsvarande sätt som för byggherren, att det faktum att en arbetsmiljösamordnare utsetts inte befriar ställföreträdaren från ansvar för de uppgifter som samordnaren ska sköta. Några särskilda krav uppställs inte rörande ställföreträdaren annat än att denne just ska *ansvara* för utformningen eller genomförandet eller övervakningen av genomförandet av projekt enligt definitionen i direktivet.

Svensk rätt

Enligt 3 kap. 7 § arbetsmiljölagen kan byggherrens samordningsansvar på gemensamma arbetsställen överlåtas till någon som bedriver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe. Ansvar enligt 3 kap. 14 § arbetsmiljölagen för att vid projekteringen beakta arbetsmiljösynpunkter avseende byggskedet och det framtida brukandet kan dock inte överlåtas, i varje fall inte när det gäller skyddsansvaret enligt arbetsmiljölagen. I straffrättsligt hänseende torde det dock vara möjligt för en byggherre att med ansvarsbefriande verkan överlåta ansvaret för angränsande frågor på annan även utanför den egna organisationen, t.ex. ansvaret att upprätta en arbetsmiljöplan, se RH 1999:140.

Närmare om utredningens förslag

Utredningen anför att direktivets definition av byggherrens ställföreträdare är relativt öppen vilket möjliggör för medlemsstaterna att anpassa bestämmelserna till branschförhållandena i respektive land.

Med denna utgångspunkt undersöker utredningen svenska standardavtal på entreprenadområdet och konstaterar att det finns några olika slag av avtal. En byggherre kan anlita en uppdragstagare för projektering och utförande, vilket regleras i Allmänna bestämmelser för totalentreprenader avseende byggnads-, anläggnings- och installationsarbeten (ABT 06). Byggherren kan också anlita en entreprenör för utförandet som i sin tur anlitar underentreprenörer, s.k. generalentreprenad, eller själv anlita alla inblandade entreprenörer, s.k. delad entreprenad, vilka entreprenadformer regleras i Allmänna bestämmelser för byggnads-, anläggnings- och installationsentreprenader (AB 04). Därtill kommer ett särskilt standardavtal för småhusentreprenader i konsumentförhållanden, Allmänna bestämmelser för småhusentreprenader (ABS 05).

I ljuset av denna avtalsbild föreslår utredningen att byggherren ska kunna överlåta sina uppgifter och sitt ansvar enligt arbetsmiljölagen för projektering och övergripande planering samt genomförande av arbetet till en uppdragstagare som ansvarar för detta, i princip en totalentreprenör, och uppgifterna och ansvaret för genomförandet av projektet till en uppdragstagare som ansvarar för detta, i princip en generalentreprenör. Uppdragstagaren förutsätts dock självständigt sköta ifrågasvarande uppgifter. Hela ansvaret ska övergå på uppdragstagaren antingen för projekteringen och planeringen eller för utförandet eller för både projektering/planering och utförandet. Med planering avses endast den övergripande planeringen.

Någon möjlighet att överlåta ansvaret på en entreprenör som inte på detta sätt självständigt sköter helheten av uppgifterna under antingen projektering/planering eller genomförandet, skulle däremot inte finnas, t.ex. en av entreprenörerna som bedriver verksamhet på ett gemensamt arbetsställe vid en delad entreprenad; i ett sådant fall skulle byggherren ha kvar ansvaret.

Vid sidan av det grundläggande uppdragsavtalet skulle det dessutom enligt utredningens förslag krävas ett särskilt avtal om att ansvaret enligt arbetsmiljölagen ska flyttas över till uppdragstagaren. I konsumentförhållanden skulle dock ansvaret gå över automatiskt på uppdragstagaren om inte byggherren och uppdragstagaren avtalat om annat. När det gäller avtalet om ansvarsövergång skulle det inte gälla några särskilda formkrav, men utredningen framhåller att det förstås är lämpligt att parterna för tydlighets skull reglerar frågan skriftligt.

Arbetsgruppens förslag

Alternativet att helt utesluta möjligheten för byggherren att utse en ställföreträdare, som LO möjligtvis är inne på, skulle kunna bedömas som mindre väl förenligt med direktivet. Regler bör därför införas om byggherrens ställföreträdare som bättre återspeglar direktivets innehåll och systematik än regleringen i dag.

Vid utformningen av reglerna står dock flera intressen mot varandra, bl.a. följande. På ena sidan kan det finnas skäl att en byggherre som saknar förutsättningar och kompetens i stället för att utse en arbetsmiljösamordnare för vars uppgifter byggherren alltid bär ett ansvar ska kunna utse en ställföreträdare som tar över både uppgifter och ansvar från byggherren. På andra sidan kan det inte komma i fråga att vem som helst ska kunna utses som ställföreträdare utan det måste finnas klara och tydliga begränsningar som syftar till att säkerställa att ställföreträdaren – enligt definitionen i direktivet – *ansvarar* för utformning eller genomförande eller övervakning av genomförandet av projektet.

Arbetsgruppen föreslår, lika med utredningen, att den grundläggande förutsättningen för en övergång av ansvaret knyts till att det föreligger ett civilrättsligt avtal enligt vilket uppdragstagaren tagit på sig att svara för planering och projektering och utförande av arbetet, i princip en totalentreprenad, eller ett avtal om att uppdragstagaren ska utföra arbetet, i princip en generalentreprenad. Som utredningen framhållit bör det dock också krävas att uppdragstagaren har att utföra uppgifterna självständigt, alltså utan inblandning från byggherrens sida.

Ett självständigt ansvar i denna mening torde som *Arbetsmiljöverket* varit inne på inte vara vanligt när det gäller planeringen och projekteringen. Ett exempel rörande ett avtal när en uppdragstagare tar på sig ett självständigt ansvar för hela planeringen och projekteringen (samt utförandet) torde vara avtal om s.k. nyckelfärdiga hus där entreprenören i princip tar på sig ansvaret för projektet från början till slut (från skiss till nyckel); i sådana fall framstår det som naturligt att även arbetsmiljöansvaret bör kunna ligga helt och hållet på uppdragstagaren. Även i andra fall bör det dock vara möjligt att en uppdragstagare träder in i byggherrens ställning rörande uppgifter och ansvar för planeringen och projekteringen, t.ex. när uppdragstagaren kommer in i bilden först efter en upphandling efter det inledande programskedet och arbetet med skisser för bygglovshandlingar. Med andra ord är det inte nödvändigt att uppdragstagaren tar ansvar för allt som hör till planeringen och projekteringen från

början till slut, utan det avgörande kriteriet är att uppdragstagaren, från det att uppdragstagaren kommer in i processen, har en självständig ställning. Det sagda utesluter inte att det efter det att uppdragstagaren trätt in byggherrens roll sker tilläggsbeställningar, men det rör sig då i princip om nya avtal om nya arbeten och så länge entreprenören självständigt har ansvaret för planeringen och projekteringen av dessa så föreligger ett sådant uppdragsavtal om självständigt ansvar för uppdragstagaren som är en förutsättning för att arbetsmiljöansvaret ska kunna överlåtas.

Under utförandet av arbetet torde det inte vara ovanligt att en uppdragstagare självständigt träder in i byggherrens ställning och för dennes räkning utför arbetet. Även här gäller dock kravet på självständighet.

Om byggherren däremot inte på detta sätt lämnar över arbetsuppgifterna till en självständig uppdragstagare, oavsett om det gäller planeringen och projekteringen eller utförandet, så bör det inte vara möjligt att avtala bort arbetsmiljöansvaret. Det gäller t.ex. om byggherren anlitar olika entreprenörer genom en delad entreprenad, även i konsumentförhållanden.

I sådana situationer där en överlåtelse av ansvaret inte kan ske är byggherren i stället hänvisad att för det praktiska utförandet av de med arbetsmiljösynpunkterna sammanhängande uppgifterna utse en byggarbetsmiljösamordnare, en annan person eller ett annat företag, men ansvaret enligt arbetsmiljölagen kan byggherren inte avtala bort i sådana fall.

Detta krav på självständighet är så grundläggande att det enligt arbetsgruppens mening bör framgå av lagtexten på så sätt att det sägs att uppdragsavtalet ska innebära att uppdragstagaren har fått i uppdrag att för byggherrens räkning "självständigt" ta hand om planering och projektering eller utförande av byggnads- eller anläggningsarbetet.

Om det föreligger ett sådant uppdragsavtal bör, som utredningen föreslagit, byggherrens uppgifter och ansvar enligt arbetsmiljölagen i konsumentförhållanden gå över automatiskt på uppdragstagaren med möjlighet att avtala om annan ansvars-

fördelning. Utanför konsumentförhållanden bör det alltid krävas ett särskilt avtal för att ansvaret ska gå över från byggherren till uppdragstagaren.

Det särskilda avtalet om ansvarsöverlåtelsen kan endast ta sikte på byggherrens uppgifter och ansvar enligt arbetsmiljölagen som motsvarar uppdragsavtalet. Om uppdragsavtalet tar sikte på såväl planeringen och projekteringen som utförandet bör således alla uppgifter som ankommer på byggherren kunna gå över på uppdragstagaren, inbegripet ansvaret att beakta arbetsmiljösynpunkter avseende det framtida brukandet, bl.a. av det skälet att arbetsmiljösynpunkterna under utförandet också kan ha betydelse för det framtida brukandet, t.ex. utformningen av en kryppgrund. Om uppdragsavtalet endast gäller utförandet så bör det endast vara uppgifterna i det skedet som kan bli föremål för avtalet om ansvarsöverlåtelse. För tydlighets skull bör avtalen om ansvarsövergången dock upprättas skriftligen. Vad som nu sagts bör återspeglas i lagtexten.

När det gäller tillsynsfrågorna bör, som *Arbetsmiljöverket* framhållit, det naturligtvis ankomma på en byggherre att visa att det föreligger ett uppdragsavtal av sådan innebörd att uppdragstagaren kan överta arbetsmiljöansvaret. Om de ekonomiska ramarna har dragits upp så snävt att uppdragstagaren inte kan följa arbetsmiljölagen eller om uppdragstagaren är "låst" av avtalet, situationer som både *LO* och *Arbetsmiljöverket* tagit upp, så torde detta innefatta sådana särskilda skäl som ger *Arbetsmiljöverket* möjlighet att flytta tillbaka arbetsmiljöansvaret till byggherren.

Sammantaget bör utredningens förslag med ovan preciseringar och justeringar utgöra en väl avvägd lösning som motverkar risken för missbruk samtidigt som det respekterar byggplatsdirektivets innehåll och systematik.

7 Byggnads- eller anläggningsarbete och andra arbetsställen

7.1 Inledning

Utredningen har föreslagit att möjligheten att överlåta ansvaret för samordningen av arbetsmiljöfrågor på andra gemensamma arbetsställen än för byggnads- och anläggningsarbete upphävs samt att ansvaret för samordningen av byggnads- eller anläggningsarbete som utgör gemensamt arbetsställe med fast driftsställe delas mellan samordnaren för byggnads- och anläggningsarbetet och den som är ansvarig för samordningen på det fasta driftsstället (3 kap. 11 § i utredningens lagförslag).

Arbetsgruppen gör en annan bedömning när det gäller möjligheten att överlåta ansvaret och anser att förslaget i övrigt när det gäller uppdelningen av ansvaret bör justeras så att det gäller inte bara fasta driftsställen utan även andra gemensamma arbetsställen där det kan förekomma byggnads- eller anläggningsarbete.

7.2 Överlåtelse av ansvar på andra arbetsställen än för byggnads- och anläggningsarbete

Bedömning: Med undantag för reglerna om arbetsmiljöansvaret vid byggnads- eller anläggningsarbete (3 kap. 6–7 c § i lagförslaget) bör nuvarande regler om samordningsansvar på gemensamma arbetsställen stå kvar oförändrade i sak, vilket innebär att det även framgent ska vara möjligt att överlåta samordningsansvaret (3 kap. 7 d § i lagförslaget).

Utredningens förslag: Samordningsansvaret ska inte kunna överlåtas.

Remissinstanserna: *Arbetsgivarverket* avstyrker med hänvisning till att det inte är nödvändigt för genomförandet av byggplatsdirektivet och att det inte finns några tecken på att den nuvarande ordningen inte fungerar i praktiken.

Skälen för arbetsgruppens bedömning

Regler om samordningsansvar på gemensamma arbetsställen finns i nuvarande 3 kap. 7 §. Vid sidan av regler om samordningsansvar på gemensamma arbetsställen för byggnads- eller anläggningsarbeten finns regler som utpekar vem som är ansvarig för samordningen på fasta driftställen, fartyg, fartyg på svenskt varv, lastning och lossning i svensk hamn. Ansvaret för samordningen kan överlåtas från den som lagen utpekar som ansvarig till någon av dem som bedriver arbete på arbetsstället, eller, i fråga om lastning och lossning av fartyg i svensk hamn, på hamnen eller redaren. Därutöver finns regler om samordningsansvar på ”andra gemensamma arbetsställen” av innebörd att de som bedriver arbete där kan komma överens om att en av dem ska ha ansvar för samordningen. Vad som åligger den som är

ansvarig för samordningen anges i en lista med uppgifter som framgår av fjärde stycket i nämnda lagrum.

Utredningen föreslår att det inte bör vara möjligt att överlåta ansvaret för samordningen på annan i analogi med vad som skulle gälla beträffande byggnads- och anläggningsarbete. Föreläggande eller förbud från Arbetsmiljöverket ska alltid kunna riktas mot den som lagen utpekar som ansvarig. Om den ansvarige är en juridisk person får frågan vem som bär det straffrättsliga ansvaret avgöras på vanligt sätt, varvid även förekomsten av delegation inom den juridiska personen kan behöva bedömas.

Arbetsgruppen gör följande bedömning. På av *Arbetsgivarverket* anförda skäl bör regeln om överlåtelse av samordningsansvaret på gemensamma arbetsställen stå kvar oförändrad. Det bör alltså även framgent vara möjligt att överlåta samordningsansvaret på samma sätt som i dag. I sådana fall får Arbetsmiljöverket rikta eventuella förelägganden eller förbud mot den som sålunda är ansvarig (alternativt med stöd av 7 kap. 6 § flytta tillbaka ansvaret till den som lagen utpekar som primärt ansvarig). Betydelsen i andra sammanhang av att en överlåtelse av ansvaret skett får bedömas på samma sätt som i dag.

7.3 Byggnads- eller anläggningsarbete på annat arbetsställe

Förslag: Om byggnads- eller anläggningsarbete utgör gemensamt arbetsställe med annan verksamhet som bedrivs på ett fast driftställe eller på ett annat arbetsställe som avses i 3 kap. 7 d §, tillämpas 3 kap. 6–7 c §§ i fråga om byggnads- eller anläggningsarbetet och 3 kap. 7 d § i fråga om den övriga verksamheten. Den som är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor enligt 7 d § och den eller de byggarbetsmiljösamordnare som har utsetts enligt 6 § ska samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden.

Utredningens förslag: I princip samma som arbetsgruppens med de skillnaderna att regeln om delat ansvar endast gäller fast driftsställe och i övrigt att de ansvariga endast ska samråda med varandra.

Remissinstanserna: *Sveriges Kommuner och Landsting, Arbetsgivarverket och Landsorganisationen i Sverige* tillstyrker. *Göta hovrätt* anför dock att tveksamheter kan uppstå när det gäller huruvida en samordningsfråga är hänförlig till byggnadsarbetena eller till förhållandet mellan byggnadsarbetena och den ordinarie verksamheten på det fasta driftstället. När det gäller samråds-skyldigheten anför *Arbetsmiljöverket* att skyldigheterna bör vara desamma som för dem som bedriver verksamhet på gemensamma arbetsstället, dvs. att de ansvariga ska "samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skydds-förhållanden".

Skälen för arbetsgruppens förslag

Närmare om utredningens förslag

I enlighet med sitt uppdrag har utredningen övervägt en mer ändamålsenlig utformning av reglerna om samordningsansvar när det gäller ombyggnader på befintliga arbetsställen och på arbetsställen med stor geografisk utbredning.

Om byggnads- eller anläggningsarbetet inte är avskilt från den övriga verksamheten på det gemensamma arbetsstället uppstår frågan vem som ansvarar för samordningen med tanke på att lagen utpekar olika ansvarssubjekt. Praktiskt försvåras det hela av att partiell överlåtelse av samordningsansvaret inte anses kunna ske, utan samordningsansvaret för hela det gemensamma arbetsstället måste åvila ett ansvarssubjekt.

Utredningen konstaterar att när det gäller byggnads- eller anläggningsarbete så följer det av byggplatsdirektivet att det ska

vara byggherren/ställföreträdaren som ska ha ansvaret för det arbetet. Utredningen avvisar dock tanken att dessa aktörers ansvar skulle utsträckas till annan verksamhet än just byggnads- eller anläggningsarbete. Utredningen föreslår i stället att om ett arbetsställe för byggnads- eller anläggningsarbete utgör gemensamt arbetsställe med annan verksamhet på ett fast driftställe så ska byggherren/ställföreträdaren ansvara för samordningen av arbetsmiljöfrågorna som avser byggnads- och anläggningsarbetena. I övrigt ska den som råder över det fasta driftsstället ansvara för samordningen på det gemensamma arbetsstället. En sådan regel anser utredningen också skulle lösa en del frågor kring ansvarsfördelningen när byggnads- och anläggningsarbete bedrivs på ett arbetsställe med stor geografisk utsträckning, men frågan om hur man ska avgränsa sådana arbetsställen kvarstår och bör inte lösas lagstiftningsvägen.

Arbetsgruppens förslag

Arbetsgruppen har samma uppfattning som utredningen, att det följer av byggplatsdirektivet att byggherren/ställföreträdaren har ansvaret för samordningen när det gäller sådant arbete. Att deras ansvar skulle utsträckas till andra verksamheter framstår inte som lämpligt. Arbetsgruppen anser därför att ansvaret bör delas på sätt utredningen föreslagit när det gäller fasta driftsställen.

Arbetsgruppen anser emellertid att samma lösning bör gälla även andra gemensamma arbetsställen där lagen anvisar en samordningsansvarig och där det också kan förekomma byggnads- eller anläggningsarbete inflett med den övriga verksamheten så att det uppstår ett gemensamt arbetsställe mellan byggnads- eller anläggningsarbetet och den övriga verksamheten. Det kan förstås inte gälla verksamhet ombord på ett fartyg eftersom det där inte handlar om att utföra byggnads- eller anläggningsarbete, men det kan däremot gälla verksamhet på varv eller i den hamn där fartyget befinner sig för lastning och eller lossning liksom på ett sådant "annat gemensamt arbetsställe" som avses i nuvarande

3 kap. 7 § arbetsmiljölagen. Även i sådana situationer följer det av byggplatsdirektivet att byggherren/ställföreträdaren har de uppgifter och det ansvar som framgår av byggplatsdirektivet såvitt avser byggnads- och anläggningsarbetet, och regeln om det delade ansvaret bör gälla även dessa situationer.

De som sålunda är ansvariga bör som *Arbetsmiljöverket* framhållit vara skyldiga att samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden i likhet med vad som gäller de som bedriver verksamhet eller arbetar på ett gemensamt arbetsställe. De gränsdragningsfrågor som *Göta hovrätt* nämner rörande vilka samordningsfrågor som är hänförliga till de olika delarna bör i första hand lösas inom ramen för sådant samråd och andra åtgärder för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden och i sista hand blir det en fråga som får lösas i den praktiska tillämpningen under hänsynstagande till omständigheterna i det enskilda fallet.

8 Byggarbetsmiljösamordnares anvisningar

8.1 Skyldighet att följa anvisningar på gemensamt arbetsställe

Förslag: De som bedriver verksamhet eller arbetar på ett gemensamt arbetsställe ska följa anvisningar från en byggarbetsmiljösamordnare i fråga om byggnads- eller anläggningsarbete och från den som är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor i övriga fall.

Utredningens förslag: I sak väsentligen detsamma som arbetsgruppens.

Remissinstanserna: *Landsorganisation i Sverige* tillstyrker utredningens förslag, som inte föranlett några särskilda synpunkter från remissinstanserna i övrigt.

Skälen för arbetsgruppens förslag

Byggplatsdirektivet föreskriver att arbetsgivare, egenföretagare och arbetsgivare som personligen tar del i arbetet ska följa anvisningar från arbetsmiljösamordnarna (artikel 9.2, 10.1 b och 10.2 b).

Enligt 3 kap. 7 § arbetsmiljölagen ska arbetsgivare och de som arbetar på ett gemensamt arbetsställe följa anvisningar från en samordningsansvarig.

Utredningen föreslår att den nämnda regeln kompletteras med en skyldighet att följa de anvisningar som en byggarbetsmiljösamordnare lämnar, och att det införs en ny paragraf som reglerar allt detta.

Arbetsgruppen anser att den nya regeln med en något justerad lydelse lämpligen placeras i anslutning till den allmänna regeln i nuvarande 3 kap. 6 § rörande skyldigheter för dem som bedriver verksamhet eller arbetar på gemensamma arbetsställen.

9 Tillsyn

9.1 Överflyttning av skyddsansvar

Förslag: I fråga om ansvaret för arbetsmiljöfrågor vid byggnads- eller anläggningsarbete enligt 6 § får Arbetsmiljöverket om det finns särskilda skäl flytta över detta ansvar från en uppdragstagare till en byggherre i fall som avses i 7 c §, eller från en byggherre till en uppdragstagare i den mån det föreligger ett sådant uppdrag som avses i 7 c § första stycket 1.

Utredningens förslag: I sak detsamma som arbetsgruppens med den skillnaden att ansvaret kan flyttas över även till någon som bedriver verksamhet på arbetsstället.

Remissinstanserna: har inte haft något att erinra.

Skälen för arbetsgruppens förslag

Enligt nuvarande 7 kap. 6 § arbetsmiljölagen får Arbetsmiljöverket om det finns särskilda skäl flytta över ansvaret för samordningen av arbetsmiljöfrågor från den som lagen utpekar till, i fråga om byggnads- eller anläggningsarbete, byggherren eller någon som bedriver verksamhet på arbetsstället, t.ex. om den som har ansvaret är uppenbart olämplig för uppgiften.

Lika med utredningen anser arbetsgruppen att ansvaret när det gäller byggnads- eller anläggningsarbete bör, om det finns

särskilda skäl, kunna flyttas i endera riktningen mellan en byggherre och en av denne utsedd uppdragstagare som anlitas av byggherren för att för dennes räkning självständigt ansvara för planering och projektering eller utförandet av byggnads- eller anläggningsarbetet. Det kan t.ex. avse en uppdragstagare som trots avtalen om att denne ska ansvara byggherrens uppgifter inte gör detta, t.ex. en målvakt. Det kan också handla om ett konsumentförhållande om uppförande av ett nyckelfärdigt hus där entreprenören tagit på sig hela ansvaret för planering och projektering samt utförandet av arbetet men där det avtalats om att byggherren ändå ska ha kvar ansvaret trots att byggherren inte har kapacitet att ta ansvar för uppgifterna.

Däremot anser arbetsgruppen inte att det ska vara möjligt att flytta över ansvaret till någon annan som bedriver verksamhet på arbetsstället eftersom byggarbetsplatsdirektivet inte medger en sådan lösning; endera byggherren eller ställföreträdaren ska alltid ha kvar ansvaret.

Det bör inte heller vara möjligt att byta en byggarbetsmiljösamordnare mot en annan. Byggherren/ställföreträdaren har ansvaret för att utse lämplig samordnare och har alltid kvar ansvaret för att denne sköter sina uppgifter (se 4.4 och 4.5, ovan).

9.2 Förelägganden och förbud mot dem som har skyddsansvar

<p>Förslag: Arbetsmiljöverkets ska ha möjlighet att meddela förelägganden eller förbud för att säkerställa efterlevnaden av de nya reglerna, även beträffande byggarbetsmiljösamordnarna och deras uppgifter.</p>
--

Utredningens förslag: samma som arbetsgruppens förutom att byggarbetsmiljösamordnarna inte ska ha något skyddsansvar.

Remissinstanserna: har inte haft några invändningar.

Skälen för arbetsgruppens förslag

Arbetsmiljöverket bör på samma sätt som i övrigt gäller kunna meddela föreläggande och förbud för att säkra efterlevnaden av de nya arbetsmiljöreglerna mot alla de nya ansvarssubjekt som nu föreslås, inbegripet byggarbetsmiljösamordnarna (jfr 4.5, ovan).

10 Följdändringar, m.m

10.1 Inledning

De nya reglerna som föreslås har medfört att 3 kap. arbetsmiljölagen har måst struktureras om. På grund härav är det nödvändigt med en del följdändringar i andra författningar som hänvisar till de paragrafer som numrerats om i förslaget.

10.2 Tillämpning av de nya reglerna på vissa grupper som ej anses som arbetstagare

Förslag: Arbetskraft som inte formellt är arbetstagare enligt 5 § lagen om mottagande av asylsökande, 7 § lagen om arbetsmarknadspolitiska program och 4 kap. 6 § socialtjänstlagen ska omfattas av i princip samma arbetsmiljöregler som i dag, vilket, såvitt nu är i fråga, innebär att 3 kap. 6–13 §§ enligt lagförslaget ska tillämpas på dem.

Utredningens förslag: utredningen har inte lämnat något i denna del.

Remissinstanserna: har inte berört saken.

Skälen för arbetsgruppens förslag

Arbetskraft som inte är arbetstagare i formell mening enligt vad som föreskrivs därom i särskilda författningar beträffande asylsökande som av Migrationsverket ges sysselsättning i form av bl.a. skötsel av förläggningar, deltagare i vissa arbetsmarknadspolitiska program samt personer som deltar i av socialnämnd anvisad praktik och kompetenshöjande verksamhet som förutsättning för att erhålla försörjningsstöd omfattas av arbetsmiljölagen i vissa delar.

Beträffande deltagarna i de arbetsmarknadspolitiska programmen och de som deltar i av socialnämnd anvisad praktik m.m. gäller det, såvitt nu är i fråga, 3 kap. 7–14 §§. Beträffande de asylsökande gäller det bl.a. 3 kap. 7–13 §§.

Grupperna bör omfattas av samma regler som i dag och lämpligen i samma omfattning. Hänvisningarna i författningarna i dag, i de delar som ovan nämnts, kan för de tre grupperna därför ersättas med hänvisningar till 3 kap. 6–13 §§ enligt förslaget. Dessa paragrafer innehåller skilda delar och element som motsvarar innehållet i nuvarande 3 kap. 7–14 §§.

10.3 Tillämpning av de nya reglerna på personal i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten

Förslag: För dem som tjänstgör i utlandsstyrkan inom Försvarsmakten ska, såvitt nu är i fråga, 3 kap. 7 f § första och andra stycket enligt lagförslaget, gälla även utomlands, om inte tjänstgöringsförhållandena hindrar detta.

Utredningens förslag: utredningen har inte lämnat något i denna del.

Remissinstanserna: har inte berört saken.

Skälen för arbetsgruppens förslag

Personalen i utlandsstyrkan är anställda i vanlig ordning av Försvarsmakten. Särskilda föreskrifter gäller dock rörande i vilken omfattning vissa lagar ska gälla till följd av de speciella förhållandena som omgärdar tjänstgöringen. När det gäller tjänstgöring utomlands är arbetsmiljölagen tillämplig, om inte tjänstgöringsförhållandena hindrar en sådan tillämpning, men endast, såvitt nu är i fråga, beträffande nuvarande 3 kap. 6 §.

Den paragrafen motsvaras i promemorians lagförslag av 3 kap. 7 f § första och andra stycket, och arbetsgruppen föreslår att den nuvarande hänvisningen justeras i enlighet härmed.

10.4 Ändringar i arbetsmiljöförordningen

Förslag: 1) 3 kap. 7 d–7 f §§ i förslaget ska gälla utländska fartyg inom Sveriges sjöterritorium. 2) Byggherren, eller i förekommande fall, en sådan uppdragstagare med ansvar för arbetets utförande som avses i 3 kap. 6 c § arbetsmiljölagen (1977:1160), eller byggarbetsmiljösamordnaren som avses i 3 kap. 7 b § samma lag ska se till att det på arbetsstället sätts upp anslag eller på annat lämpligt sätt tillkännages vem eller vilka som har utsetts till byggarbetsmiljösamordnare med uppgifter enligt 3 kap. 7 a , 7 b och 7 e §§ nämnda lag. 3) Den som enligt 3 kap. 7 d § eller 7 kap. 6 § första och andra stycket arbetsmiljölagen (1977:1160) är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor ska på det gemensamma arbetsstället sätta upp anslag eller på annat lämpligt sätt tillkännage detta.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit att vissa regler i dess förslag ska gälla utländska fartyg inom Sveriges sjöterritorium samt att det ska sättas upp anslag på gemensamt arbetsställe med uppgift om vem som är arbetsmiljösamordnare vid byggnads- eller anläggningsarbete och ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor i övriga fall.

Remissinstanserna: har inte haft något att invända.

Skälen för arbetsgruppens förslag

Utländska fartyg

I arbetsmiljöförordningen finns en bestämmelse som, såvitt nu är i fråga, föreskriver att nuvarande 3 kap. 6 och 7 §§ arbetsmiljölagen ska gälla utländska fartyg inom Sveriges sjöterritorium. Det gäller alltså de nuvarande reglerna om samordningsansvar på gemensamma arbetsställen såvitt avser fartyg samt skyldigheter för dem som bedriver verksamhet eller arbetar på ett gemensamt arbetsställe. Dessa bestämmelser motsvaras i förslaget av 3 kap. 7 d och 7 f §, som det alltså i stället bör hänvisas till.

Därtill kommer en ny bestämmelse i förslaget, 3 kap. 7 e §, rörande uppdelningen av ansvaret mellan byggarbetsmiljösamordnare och den som är ansvarig för samordningen på ett annat gemensamt arbetsställe i samband med byggnads- eller anläggningsarbeten som bedrivs där, t.ex. på svenskt varv på vilket fartyg tagits in eller i svensk hamn under lastning och lossning av fartyg, se härom 7.3, ovan . Även denna regel bör gälla beträffande utländska fartyg.

Information på arbetsställen

Lika med utredning anser arbetsgruppen att det på arbetsställen bör tillkännages vem eller vilka som är byggarbetsmiljösamordnare eller vem som eljest är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor.

Det bör kunna ske genom att det sätts upp ett anslag, men det bör också vara möjligt att göra detta på annat lämpligt sätt, när teknik eller andra förutsättningar möjliggör detta allt beroende på omständigheterna i det enskilda fallet.

När det gäller byggarbetsmiljösamordnare ska dock sådana utses på alla arbetsställen för byggnads- eller anläggningsarbete, inte bara gemensamma arbetsställen, och i konsekvens härmed bör kravet på information i dessa fall gälla alla arbetsställen där det bedrivs byggnads- eller anläggningsarbete, vilket motiverar att bestämmelsen härom sätts in i egen paragraf.

11 Ikraftträdande

Förslag: Ändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2009.

Skälen för arbetsgruppens förslag

Ändringarna i arbetsmiljölagen måste koordineras med nödvändiga ändringar i Arbetsmiljöverkets föreskrifter, och detta arbete har redan inletts.

Det kan också finnas behov av informationsinsatser om det nya regelverket, som berör många företag och personer som är inblandade i byggnads- eller anläggningsarbete.

Mot bakgrund av det handlar om att korrekt genomföra EG-rätten och med hänsyn till det pågående överträdelseärendet bör dock reglerna träda i kraft så snart som möjligt.

Arbetsgruppen föreslår att samtliga regler träder i kraft den 1 januari 2009.

Arbetsgruppen ser inte behov av några särskilda övergångsregler.

12 Konsekvenser

Anpassningen till byggplatsdirektivet innebär formellt sett stora förändringar av de svenska arbetsmiljöreglerna om byggnads- och anläggningsarbete. I realiteten torde de förändringar som krävs i förhållande till dagens läge vara små. Exempelvis motsvaras samordnare för utförandet av byggnadsarbetet i stort av samordningsansvarig enligt dagens regler. Till samordnare för övergripande planering och projektering kan byggherren utse sig själv eller någon annan som i dag sköter denna uppgift. Inte heller här torde någon större förändring i praktiken vara nödvändig jämfört med dagens arbetssätt.

En förändring är att byggherren enligt förslaget har kvar ett ”backup-ansvar” för samordnarens uppgifter under genomförandet. Enligt dagens regler kan byggherren med befriande verkan överlåta samordningsansvaret. Detta balanseras dock av de regler som finns i förslaget om möjlighet för byggherren att med befriande verkan överlämna sitt ansvar för såväl planering/projektering som för utförandet till en uppdragstagare som helt övertagit byggherrens roll under planering/projektering respektive genomförande. Detta kan t.ex. vara en totalentreprenör eller generalentreprenör. I dag kan en byggherre inte befrias från ansvaret enligt arbetsmiljölagen för projektering även om det i praktiken ofta är någon annan som anlitas för att utföra uppgifterna.

Det kommer initialt att behövas väsentliga utbildningsinsatser och information, både hos Arbetsmiljöverket och inom branschen. En närmare bedömning av det resursbehov som detta föranleder kommer att göras i samband med den översyn av den

framtida arbetsmiljöpolitiken som nu pågår. I övrigt kan inte några påtagliga kostnadsökningar förutses, vare sig för företag och andra som berörs av reglerna eller statsfinansiellt.

Positiva effekter av de föreslagna reglerna är framför allt att en anpassning till det regelsystem som gäller i andra europeiska länder underlättar fri rörlighet av tjänster på byggområdet, både när det gäller svenska företags verksamhet i utlandet och utländska företags verksamhet i Sverige. Detta bör på sikt innebära ekonomiska vinster för samhälle och företag. En annan positiv konsekvens är att det föreslagna systemet är mer konsistent och logiskt än nuvarande regler som tillkommit efterhand under flera decennier. Sedan den initiala utbildningen har genomförts, innebär en anpassning till EG-reglerna på sikt en regelförenklings-effekt. Detta kan ha betydelse inte minst för små och medelstora företag.

Några särskilda konsekvenser från jämställdhetssynpunkt föreligger inte.

13 Författningskommentar

13.1 Förslaget till lag om ändring i Arbetsmiljölagen (1977:1160)

3 kap. 6 §

Paragrafen behandlar byggherrens uppgifter och ansvar vid byggnads- och anläggningsarbete.

Första stycket utgör det svenska genomförandet av artikel 4 i byggplatsdirektivet, såvitt avser byggherren, och motsvarar nuvarande 3 kap. 14 § första stycket första meningen, som justerats enligt följande.

Ordet byggherre har förts in i lagtexten, se avsnitt 4.2.

Uttrycket ”projektering” har ersatts med ”under varje skede av planeringen och projekteringen”.

Vad som sägs om samordning av olika delar av projekteringen har strukits men kommer i stället till uttryck i andra stycket av denna paragraf jämfört med 7 a §.

Regeln i första stycket ska tillämpas på samma sätt som i dag med beaktande av justeringarna ovan, varvid ska understrykas att skyldigheten att se till arbetsmiljösynpunkter beaktas gäller under *varje skede* av planeringen och projekteringen, se avsnitt 4.3.

Andra stycket tar sikte på byggherrens skyldighet att utse byggarbetsmiljösamordnare m.m.

I första och andra meningen slås fast att byggherren ska utse en lämplig byggarbetsmiljösamordnare, sig själv eller någon annan, dels för planeringen och projekteringen med de uppgifter som framgår av 7 a §, dels för utförande av arbetet med de uppgifter som framgår av 7 b och 7 e §§. Samordnare ska utses vid varje form av planering eller projektering och på varje arbetsställe för byggnads- eller anläggningsarbete oavsett om det är ett gemensamt arbetsställe eller inte. Det kan vid varje tidpunkt inte finnas mer än en samordnare för planeringen och projekteringen resp. en samordnare för utförandet av arbetet. Dessa regler genomför artikel 3.1 jämförd med artikel 2 e och 2 f i byggplatsdirektivet, såvitt avser byggherren. Se vidare avsnitt 4.4.

Tredje meningen i det andra stycket slår fast att det förhållandet att byggherren har utsett annan till samordnare inte befriar byggherren från de uppgifter samordnaren ska sköta. Det som avses här är ansvaret enligt arbetsmiljölagen; Arbetsmiljöverket kan alltså rikta förelägganden eller förbud mot byggherren även om denne utsett annan till samordnare om de uppgifter som sägs i 7 a, 7 b och 7 e §§ inte sköts. Härigenom genomförs artikel 7.1 såvitt avser byggherren. Se vidare avsnitt 4.5.

Tredje stycket behandlar skyldigheter rörande förhandsanmälan, arbetsmiljöplan m.m. Stycket genomför grundreglerna, såvitt avser byggherren, i dels artikel 3.2 och 3.3 dels artikel 5 b, 5 c och artikel 6 c jämförda med artikel 7.1, vilka därigenom framträder i arbetsmiljölagen enligt byggplatsdirektivets innehåll och systematik. Närmare föreskrifter om dessa skyldigheter rörande i vilken utsträckning det behövs en förhandsanmälan, en arbetsmiljöplan m.m. och om vad förhandsanmälan och handlingar ska innehålla får meddelas genom föreskrifter enligt befintliga bemyndiganden, dvs. 4 kap. 8 eller 10 §§. Se vidare avsnitt 4.6.

3 kap. 7 §

Paragrafen behandlar arkitekters, konstruktörers m.fl. projekteringsansvar vid byggnads- eller anläggningsarbete. Paragrafen motsvarar nuvarande 3 kap. 14 § andra stycket, som justerats i sak på det sättet det anges att ansvaret gäller under varje skede av planeringen och projekteringen, se härom avsnitt 4.3. I övrigt rör det sig endast om redaktionella ändringar.

3 kap. 7 a §

Paragrafen behandlar de uppgifter som ankommer på en byggarbetsmiljösamordnare vid planering och projektering. Paragrafen genomför artikel 5 a–c i byggplatsdirektivet.

När det gäller arbetsmiljöplan och dokumentation, jfr kommentaren till 3 kap. 6 § tredje stycket.

Se vidare avsnitt 5.2 och 5.3.

3 kap. 7 b §

Paragrafen behandlar uppgifterna som ankommer på en byggarbetsmiljösamordnare under utförande av arbetet, och genomför artikel 6 i byggplatsdirektivet.

På gemensamma arbetsställen ska reglerna ges en sådan tillämpning att uppgifterna omfattar det som krävs enligt EG-rätten. När det gäller andra arbetsställen måste det också ske en viss samordning med tanke t.ex. på planering av arbetsmoment och beräkning av tidsåtgång, systematisk tillämpning av relevanta arbetsmiljöregler och arbetsmiljöplanen osv. Vad som närmare sett krävs får bedömas med hänsyn till faktorer såsom arbetsställets storlek, hur många som arbetar där samt arten de arbeten som bedrivs.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 5.2 och 5.4.

3 kap. 7 c §

Paragrafen behandlar förutsättningarna för att byggherren ska kunna överlåta sina uppgifter och sitt ansvar på en uppdragstagare.

Av *första stycket* framgår följande. Det måste för det första föreligga ett civilrättsligt uppdragsavtal enligt vilket uppdragstagaren tagit på sig att för byggherrens räkning *självständigt* ansvara för planeringen och projekteringen eller för utförandet av arbete; avtalet kan avse endera eller båda av dessa faser ”planering och projektering” eller ”utförande” av arbetet. Uppdrag som byggarbetsmiljösamordnare är inte ett sådant uppdragsavtal som avses i denna paragraf, utan avtalet ska vara knutet till det konkreta arbetet. Kravet på självständighet gäller från det att entreprenören kommer in i bilden, t.ex. efter upphandling. Självständighetskravet är inte uppfyllt vid uppdragsavtal inom ramen för en s.k. delad entreprenad eftersom uppdragstagaren då endast har ansvar för viss del arbetet. Typiskt sett handlar det i stället om avtal om totalentreprenad eller avtal om generalentreprenad. Om det föreligger ett sådant uppdragsavtal kan byggherren och uppdragstagaren genom ett skriftligt avtal komma överens om att byggherrens uppgifter och ansvar enligt arbetsmiljölagen i de delar som motsvarar uppdragsavtalet ska gå över på byggherren. Om uppdragsavtalet avser t.ex. planeringen och projekteringen samt utförandet, så kan det avtalas om att uppdragstagaren ska ta över byggherrens arbetsmiljöansvar i motsvarande delar, dvs. hela ansvaret för de uppgifter som framgår av 3 kap. 6 § jämförd med 3 kap. 7 a och b och e §§ från det att uppdragstagaren kommer in i bilden. Om uppdragsavtalet rörande arbetet avser utförandet av arbetet kan byggherrens arbetsmiljöansvar överlåtas endast i de delar som motsvarar detta arbete, dvs. ansvaret enligt 3 kap. 6 § jämförd med 3 kap. 7 b §.

Av *andra stycket* framgår en särregel för konsumentförhållanden; byggherrens ansvar går i sådana förhållanden automatiskt över på uppdragstagaren om inte annat skriftligen

avtalats. I övrigt gäller samma förutsättningar som enligt första stycket.

I den praktiska tillämpningen med övervakning bör Arbetsmiljöverket mot bakgrund av ovanstående kunna utgå från att en totalentreprenör eller en generalentreprenör har ett sådant självständigt ansvar att för byggherrens räkning ansvara för arbetet som krävs enligt första stycket 1. Skulle diskussion uppstå om saken är det dock upp till byggherren att visa att det verkligen är på det sättet. Byggherren måste också visa att det föreligger ett sådant avtal om ansvarsöverlåtelsen som avses i första stycket 2, om det inte är ett konsumentförhållande. Om det inte visas att erforderliga avtal föreligger ligger ansvaret kvar enligt lagens huvudregler, dvs. normalt på byggherren. Det bör ställas höga krav på klarhet i avtalshandlingarna. Arbetsmiljöverket ska kunna snabbt och enkelt vända sig mot den som är ansvarig.

Om ansvaret inte har gått över på ställföreträdaren ligger uppgifterna enligt 6 § i sin helhet kvar på byggherren.

Att Arbetsmiljöverket i vissa fall kan flytta ansvaret mellan byggherren och uppdragstagaren i båda riktningarna framgår av 7 kap. 6 §.

Paragrafen genomför artikel 2 b i byggplatsdirektivet samt de övriga artiklar som nämnts under kommentaren till 3 kap. 6 §, såvitt avser byggherrens ställföreträdare.

Paragrafen har behandlats i kapitel 6.

3 kap. 7 d §

Paragrafen behandlar samordningsansvaret på gemensamma arbetsställen och motsvarar nuvarande 3 kap. 7 § första–fjärde stycket, som justerats i sak endast på följande sätt.

Byggherrens samordningsansvar har brutits ut ur första stycket och regleras i redan kommenterade 3 kap. 6 § och 7 b §.

Det gäller också justeringen i andra stycket där ordet ”arbetar” bytts ut mot ”bedriver verksamhet” vilket i övrigt används i arbetsmiljölagen och siktar på arbetsgivare men även

entreprenörer som bedriver verksamhet på arbetsstället utan anställda.

I övrigt rör det sig om redaktionella ändringar och tillägg, jfr avsnitt 7.2.

3 kap. 7 e §

Paragrafen behandlar situationen när byggnads- eller anläggningsarbete utgör gemensamt arbetsställe med annan verksamhet på arbetsställe som avses 3 kap. 7 d §.

Första stycket klargör att reglerna om byggnads- eller anläggningsarbete gäller det arbetet och att reglerna om samordningsansvar i övriga fall gäller för den övriga verksamheten.

Andra stycket klargör att de som sålunda är ansvariga enligt första stycket ska samråda och gemensamt verka för tillfredsställande skyddsförhållanden.

Se vidare avsnitt 7.3.

3 kap. 7 f §

Bestämmelsen behandlar skyldigheterna enligt arbetsmiljölagen för dem som bedriver verksamhet eller arbetar på ett gemensamt arbetsställe, bl.a. skyldigheten att följa anvisningar från en byggarbetsmiljösamordnare.

Första och andra styckena som tar sikte på dem som bedriver verksamhet på arbetsstället, arbetsgivare och egenföretagare, men inte arbetstagare, motsvarar nuvarande 3 kap. 6 § med endast några redaktionella justeringar, bl.a. ett förtydligande i första stycket att skyldigheterna gäller när de som bedriver verksamhet gör det i tidsmässig anslutning till varandra. Någon ändring i sak avses inte utan detta är endast ett förtydligande som föranleds artikel 6 d som uttryckligen talar om samarbetet mellan arbetsgivare som avlöser varandra på samma byggarbetsplats, dvs. bedriver verksamhet i tidsmässig anslutning, vilken

föreskrift har en koppling till förevarande paragraf, jfr 3 kap. 7 b § första stycket 5.

Tredje stycket gäller skyldigheterna för dem som bedriver verksamhet eller arbetar på det gemensamma arbetsstället att följa anvisningar. Regeln motsvarar nuvarande 3 kap. 7 § sista stycket med följande justeringar och tillägg.

Den nuvarande formuleringen ”övriga arbetsgivare” har ersatts med ”de som bedriver verksamhet” vilket i övrigt används i arbetsmiljölagen och siktar på arbetsgivare men även entreprenörer som bedriver verksamhet på arbetsstället utan anställda.

I regeln har lagts till att de som bedriver verksamhet och arbetar på det gemensamma arbetsstället ska följa anvisningar från en byggarbetsmiljösamordnare. Denna regel genomför artikel 9 b i byggplatsdirektivet och har behandlats i kapitel 8.

3 kap. 7 g §

Paragrafen behandlar ansvaret för dem som tillverkar monteringsfärdiga byggnader m.m. att vid projekteringen beakta arbetsmiljösynpunkter arkitekters, konstruktörers m.fl. Bestämmelsen motsvarar nuvarande 3 kap. 14 § första stycket andra meningen som endast ändrats redaktionellt. Bestämmelsen har en koppling till byggnads- och anläggningsarbete, men avser inte sådant arbete, utan snarare ett slags produktansvar och har därför placerats sist i raden av de nya bestämmelserna i 3 kap. arbetsmiljölagen och ansluter därmed till befintliga 3 kap. 8-10 §§ vilka rör just produktansvar.

7 kap. 6 §

Första stycket anger att Arbetsmiljöverket kan utse ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor på s.k. annat gemensamt arbetsställe än för byggnads- eller anläggningsarbete, där lagen

inte automatisk utpekar vem som har ansvaret. Regeln motsvarar vad som gäller i dag.

Andra stycket handlar om Arbetsmiljöverkets möjlighet att flytta över skyddsansvaret från en aktör till en annan på arbetsställen utom för byggnads- eller anläggningsarbete. Regeln motsvarar vad som gäller i dag.

Tredje stycket handlar om möjligheten att flytta över arbetsmiljöansvaret mellan byggherren och en av denna utsedd uppdragstagare i båda riktningarna. Paragrafen har behandlats i avsnitt 9.1.

7 kap. 7 §

Paragrafen handlar, liksom i dag, om Arbetsmiljöverket tillsyn genom föreläggande eller förbud. Bortsett från några redaktionella ändringar i andra stycket, gäller systemet på samma sätt som i dag även rörande de regler som nu föreslås, jfr avsnitt 9.2.

13.2 Övriga författningsförslag

Se om dessa förslag 10 kap.

RÅDETS DIREKTIV 92/57/EEG

av den 24 juni 1992

om minimikrav för säkerhet och hälsa på tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser
(åttonde särdirektivet enligt artikel 16.1 i direktiv 89/391/EEG)EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS RÅD HAR ANTAGIT
DETTA DIREKTIV

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska ekonomiska gemenskapen, särskilt artikel 118a i detta,

med beaktande av kommissionens förslag⁽¹⁾, som framlagts efter samråd med Rådgivande kommittén för arbetskyddsfrågor,i samarbete med Europaparlamentet⁽²⁾,med beaktande av Ekonomiska och sociala kommitténs yttrande⁽³⁾, och

med beaktande av följande:

Enligt artikel 118a i fördraget skall rådet genom direktiv fastställa minimikrav för att främja förbättringar, i synnerhet på arbetsmiljöns område, för att garantera en högre skyddsnivå för arbetstagarnas säkerhet och hälsa.

Enligt samma artikel får sådana direktiv inte medföra administrativa, ekonomiska och rättsliga hinder av sådan art att de motverkar bildande och utveckling av små och medelstora företag.

I kommissionens meddelande om dess program för arbetskyddsfrågor⁽⁴⁾ föreskrivs att ett direktiv skall antas i syfte att säkerställa arbetstagarnas säkerhet och hälsa på tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser.Rådet uppmärksammade i sin resolution av den 21 december 1987 om arbetskyddsfrågor⁽⁵⁾ att kommissionen avsåg att inom en nära framtid föreslå rådet minimikrav för tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser.

På tillfälliga och rörliga arbetsplatser utsätts arbetstagarna för särskilt stora risker.

Otillfredsställande projektering eller planering på förberedelsestadiet har bidragit till över hälften av de arbets-

olycksfall som inträffat på byggarbetsplatser inom gemenskapen.

De myndigheter som ansvarar för säkerhet och hälsa i arbetet inom varje medlemsstat skall underrättas, innan arbetet påbörjas, om byggnadsarbete vars omfattning överskrider en fastställd miniminivå.

Under utförandet av byggprojekt kan ett stort antal olycksfall orsakas av bristande samordning, särskilt då flera företag samtidigt eller efter varandra utför arbete på samma tillfälliga eller rörliga byggarbetsplats.

Det är därför nödvändigt att förbättra samordningen mellan de olika berörda parterna, såväl på projekterings- och planeringsstadiet som under utförandet av arbetet.

För att arbetstagarnas hälsa och säkerhet på tillfälliga eller rörliga arbetsplatser skall kunna säkerställas är det av avgörande betydelse att de minimikrav som utformats för att säkerställa en bättre säkerhets- och hälsostandard på tillfälliga och rörliga byggarbetsplatser iakttas.

Vidare kan egenföretagare och arbetsgivare som personligen deltar i byggnadsarbetet genom sin verksamhet på en tillfällig eller rörlig byggarbetsplats orsaka risker för arbetstagarnas hälsa och säkerhet.

Det är därför nödvändigt att utvidga tillämpningsområdet för vissa i detta sammanhang betydelsefulla bestämmelser i rådets direktiv 89/655/EEG av den 30 november 1989 om minimikrav för säkerhet och hälsa vid arbetstagares användning av arbetsutrustning i arbetet (andra särdirektivet)⁽⁶⁾ samt i rådets direktiv 89/656/EEG av den 30 november 1989 om minimikrav för säkerhet och hälsa vid arbetstagares användning av personlig skyddsutrustning på arbetsplatsen (tredje särdirektivet)⁽⁷⁾ till egenföretagare och arbetsgivare som personligen deltar i arbetet på byggarbetsplatsen.

Detta direktiv är ett särdirektiv enligt artikel 16.1 i rådets direktiv 89/391/EEG av den 12 juni 1989 om åtgärder

⁽¹⁾ EGT nr C 213, 28.8.1990, s. 2, och EGT nr C 112, 27.4.1991, s. 4.⁽²⁾ EGT nr C 78, 18.3.1990, s. 172, och EGT nr C 150, 15.6.1992.⁽³⁾ EGT nr C 120, 6.5.1991, s. 24.⁽⁴⁾ EGT nr C 28, 3.2.1988, s. 3.⁽⁵⁾ EGT nr C 28, 3.2.1988, s. 1.⁽⁶⁾ EGT nr L 393, 30.12.1989, s. 13.⁽⁷⁾ EGT nr L 393, 30.12.1989, s. 18.

för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet⁽¹⁾. Bestämmelserna i det direktivet skall därför tillämpas fullt ut i frågor som gäller tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser, utan att detta påverkar tillämpningen av strängare eller mer specificerade bestämmelser i detta direktiv.

Detta direktiv är ett led i arbetet med att praktiskt förverkliga den inre marknadens sociala dimension, med särskild hänsyn till de frågor som behandlas i rådets direktiv 89/106/EEG av den 21 december 1988 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om byggprodukter⁽²⁾ samt i rådets direktiv 89/440/EEG av den 18 juli 1989 om ändring av direktiv 71/305/EEG om samordning av förfarandena vid tilldelning av offentliga upphandlingskontrakt för byggnads- och anläggningsarbeten⁽³⁾.

Kommissionen skall enligt rådets beslut 74/325/EEG⁽⁴⁾ höra Rådgivande kommittén för arbetarskyddsfrågor, när förslag inom detta område utarbetas.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Tillämpningsområde

1. I detta direktiv, som är det åttonde särdirektivet enligt artikel 16.1 i direktiv 89/391/EEG, fastställs minimikrav för hälsa och säkerhet på tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser enligt definitionen i artikel 2 a.

2. Detta direktiv skall inte gälla borrhning och utvinning inom utvinningsindustrin i den mening som avses i artikel 1.2 i rådets beslut 74/326/EEG av den 27 juni 1974 om utvidgning av ansvarsområdet för Kommissionen för hälsa och säkerhet inom gruvindustrin till all industriell mineralutvinning⁽⁵⁾.

3. Bestämmelserna i direktiv 89/391/EEG skall tillämpas fullt ut inom hela det tillämpningsområde som avses i punkt 1, utan att detta påverkar tillämpningen av strängare eller mer specificerade bestämmelser i detta direktiv.

⁽¹⁾ EGT nr L 183, 29.6.1989, s. 1.

⁽²⁾ EGT nr L 40, 11.2.1989, s. 12.

⁽³⁾ EGT nr L 210, 21.7.1989, s. 1. Ändrat genom kommissionens beslut 90/380/EEG (EGT nr L 187, 19.7.1990, s. 55).

⁽⁴⁾ EGT nr L 185, 9.7.1974, s. 15. Senast ändrat genom anslutningsakten 1985.

⁽⁵⁾ EGT nr L 185, 9.7.1974, s. 18.

Artikel 2

Definitioner

I detta direktiv avses med

- a) *tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser* (nedan kallade *byggarbetsplatser*): varje byggarbetsplats på vilken byggnads- eller anläggningsarbete utförs; en icke fullständig förteckning över sådana arbeten finns i bilaga 1,
- b) *byggherre*: varje fysisk eller juridisk person för vars räkning ett byggnadsprojekt utförs,
- c) *byggherrens ställföreträdare*: varje fysisk eller juridisk person som för byggherrens räkning ansvarar för utformningen eller genomförandet eller övervakningen av genomförandet av ett projekt,
- d) *egenföretagare*: varje person, med undantag av sådana som avses i artikel 3 a–3 b i direktiv 89/391/EEG, som genom sin yrkesmässiga verksamhet bidrar till att ett projekt blir genomfört,
- e) *samordnare för arbetsmiljöfrågor under projekterings- och planeringsstadiet*: varje fysisk eller juridisk person som av byggherren eller dennes ställföreträdare anförtrots de uppgifter som avses i artikel 5 under projekterings- och planeringsstadiet,
- f) *samordnare för arbetsmiljöfrågor under genomförandet*: varje fysisk eller juridisk person som av byggherren eller dennes ställföreträdare anförtrots de uppgifter som avses i artikel 6 under genomförandet av projektet.

Artikel 3

Utseende av samordnare — arbetsmiljöplan — förhandsanmälan

1. Byggherren eller hans ställföreträdare skall utse en eller flera samordnare för arbetsmiljöfrågor, enligt definitionerna i artikel 2 c–2 f, för varje byggarbetsplats där mer än en entreprenör är verksam.

2. Byggherren eller hans ställföreträdare skall se till att en arbetsmiljöplan upprättas enligt artikel 5 b innan byggarbetsplatsen etableras.

Medlemsstaterna får, efter samråd med såväl arbetsgivare som arbetstagare, medge undantag från bestämmelserna i första stycket, utom då det gäller byggnadsarbete

— som innebär sådana särskilda risker som anges i förteckningen i bilaga 2, eller

— för vilket det erfordras en förhandsanmälan enligt punkt 3 i denna artikel.

3. Då det gäller byggarbetsplatser

— på vilka arbetet beräknas pågå under längre tid än 30 arbetsdagar och där mer än 20 arbetstagare sysselsätts samtidigt, eller

— på vilka arbetsvolymen beräknas överstiga 500 mandagar,

skall byggherren eller hans ställföreträdare, innan arbetet påbörjas, till de behöriga myndigheterna lämna en förhandsanmälan enligt bilaga 3.

Förhandsanmälan skall finnas uppsatt väl synligt på byggarbetsplatsen och, då så är nödvändigt, uppdateras regelbundet.

Artikel 4

Projekterings- och planeringsstadiet: allmänna principer

Byggherrens ställföreträdare eller, om så är lämpligt, byggherren skall iakttä de allmänna principer för förebyggande av risker för hälsa och säkerhet, som återfinns i direktiv 89/391/EEG, under varje skede av projekteringen och planeringen och särskilt

— då frågor om projektering och/eller planering av de olika arbetsmoment som skall utföras samtidigt eller efter varandra avgörs,

— vid beräkningen av tidsåtgången för sådana arbetsmoment. Då så är nödvändigt skall man även beakta den arbetsmiljöplan och den dokumentation som upprättats enligt artikel 5 b eller 5 c, eller som anpassats enligt artikel 6 c.

Artikel 5

Projekterings- och planeringsstadiet: samordnarnas uppgifter

Den eller de samordnare för arbetsmiljöfrågor under projekterings- och planeringsstadiet som utsetts enligt artikel 3.1 skall

a) samordna genomförandet av bestämmelserna i artikel 4,

b) upprätta, eller låta upprätta, en arbetsmiljöplan i vilken de regler som skall gälla på byggarbetsplatsen anges. I den utsträckning det behövs skall den verksamhet som skall bedrivas på platsen beaktas. I denna plan skall även ingå särskilda åtgärder för arbete som tillhör en eller flera av kategorierna i bilaga 2,

c) utarbeta en dokumentation som är anpassad till projektets art och som innehåller relevant information i

arbetsmiljöfrågor som skall beaktas vid de efterföljande arbetena.

Artikel 6

Genomförandeskedet: samordnarnas uppgifter

Den eller de samordnare för arbetsmiljöfrågor under genomförandeskedet som utsetts enligt artikel 3.1 skall

a) samordna tillämpningen av de allmänna principerna för förebyggande av risker i arbetet

— då tekniska eller organisatoriska frågor om planeringen av de olika arbetsmoment som skall utföras samtidigt eller efter varandra avgörs,

— vid beräkningen av tidsåtgången för sådana arbetsmoment,

b) samordna tillämpningen av gällande bestämmelser för att säkerställa att arbetsgivare och egenföretagare, om detta är nödvändigt för att skydda arbetstagarna,

— tillämpa de principer som avses i artikel 8 systematiskt,

— då så krävs, följer den arbetsmiljöplan som avses i artikel 5 b,

c) genomföra, eller låta genomföra, alla anpassningar som kan komma att krävas av den arbetsmiljöplan som avses i artikel 5 b och den dokumentation som avses i artikel 5 c med hänsyn till hur arbetet fortskrider och de eventuella förändringar som ägt rum,

d) organisera samarbetet mellan arbetsgivarna, även mellan arbetsgivare som avlöser varandra på samma byggarbetsplats, och samordningen av deras verksamhet i syfte att skydda arbetstagarna och förebygga olyckor och hälsorisker i arbetet samt organisera den ömsesidiga information som föreskrivs i artikel 6.4 i direktiv 89/391/EEG och därvid se till att egenföretagare, då så är nödvändigt, deltar i denna verksamhet,

e) samordna åtgärder för att kontrollera att arbetena genomförs på ett korrekt sätt,

f) vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att endast behöriga personer ges tillträde till byggarbetsplatsen.

Artikel 7

Byggherrens, hans ställföreträdarens och arbetsgivarnas ansvarsområden

1. Det faktum att byggherren eller hans ställföreträdare har utsett en eller flera samordnare för de uppgifter som

avses i artikel 5 och 6 befriar inte byggherren eller ställföreträdaren från ansvar för dessa uppgifter.

2. Tillämpningen av artikel 5 och 6 samt punkt 1 i denna artikel inskränker inte det arbetsgivaransvar som föreskrivs i direktiv 89/391/EEG.

Artikel 8

Tillämpningen av artikel 6 i direktiv 89/391/EEG

Då arbetet pågår skall de principer som fastställts i artikel 6 i direktiv 89/391/EEG tillämpas, särskilt i fråga om

- a) att upprätthålla god ordning och städning på arbetsplatsen,
- b) att man när platser för arbete väljs tar hänsyn till möjligheterna till tillträde samt att inrätta tillträdes- och transportvägar,
- c) förhållandena vid materialhanteringen,
- d) tekniskt underhåll, förhandskontroll och återkommande kontroll av installationer och utrustning i syfte att korrigera brister som kan påverka arbetstagarnas hälsa och säkerhet,
- e) att avgränsa och inrätta områden för förvaring av material, särskilt farliga ämnen och produkter,
- f) förhållandena då använt farligt material förs bort från arbetsplatsen,
- g) förvaring och omhändertagande eller bortförande av avfall och byggsrot,
- h) att anpassa den faktiska tidsindelningen till olika slag av arbete eller arbetsmoment med hänsyn till hur arbetet fortskrider,
- i) samarbetet mellan arbetsgivare och egenföretagare,
- j) samverkan med övrig yrkesmässig verksamhet som pågår inom eller i närheten av byggarbetsplatsen.

Artikel 9

Arbetsgivarnas skyldigheter

För att säkerställa hälsa och säkerhet på byggarbetsplatsen skall arbetsgivarna, med beaktande av vad som sägs i artikel 6 och 7

- a) särskilt vid tillämpningen av artikel 8, vidta åtgärder som överensstämmer med de minimikrav som anges i bilaga 4,

- b) ta hänsyn till arbetsmiljösamordnarnas anvisningar.

Artikel 10

Andra gruppers skyldigheter

1. För att säkerställa hälsa och säkerhet på byggarbetsplatsen skall egenföretagare

- a) i tillämpliga delar särskilt iakttta följande:

- i) Kraven i artikel 6.4 och artikel 13 i direktiv 89/391/EEG samt i artikel 8 och bilaga 4 i detta direktiv.
- ii) Artikel 4 i direktiv 89/655/EEG och tillämpliga bestämmelser i bilagan till det direktivet.
- iii) Artikel 3, 4.1—4.4, 4.9 och 5 i direktiv 89/656/EEG.

- b) ta hänsyn till arbetsmiljösamordnarnas anvisningar.

2. För att säkerställa hälsa och säkerhet på byggarbetsplatsen skall arbetsgivare som personligen tar del i arbetena

- a) i tillämpliga delar särskilt iakttta följande:

- i) Artikel 13 i direktiv 89/391/EEG.
- ii) Artikel 4 i direktiv 89/655/EEG och tillämpliga bestämmelser i bilagan till det direktivet.
- iii) Artikel 3, 4.1—4.4, 4.9 och 5 i direktiv 89/656/EEG.

- b) ta hänsyn till arbetsmiljösamordnarnas påpekanden.

Artikel 11

Information till arbetstagarna

1. Utan att tillämpningen av artikel 10 i direktiv 89/391/EEG påverkas skall arbetstagarna eller deras representanter informeras om de åtgärder som gäller arbetsmiljön på byggarbetsplatsen.

2. Informationen skall vara begriplig för de arbetstagare den riktas till.

Artikel 12

Samråd med och medverkan av arbetstagarna

Samråd med och medverkan av arbetstagarna och/eller deras representanter skall ske enligt artikel 11 i direktiv 89/391/EEG i frågor som omfattas av artikel 6, 8 och 9 i det här direktivet. När det behövs skall samordning ske

mellan arbetstagarna eller deras representanter vid de olika företag som bedriver verksamhet på byggarbetsplatsen med hänsyn till risknivån och byggarbetsplatsens storlek.

Artikel 13

Ändringar av bilagorna

1. Ändringar av bilaga 1—3 skall antas av rådet enligt det

förfarande som fastställs i fördragets artikel 118a.

2. Rent tekniska justeringar av bilaga 4 till följd av

— direktiv som antas i fråga om teknisk harmonisering och standardisering beträffande tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser, och/eller

— den tekniska utvecklingen, ändringar i internationella regler och specifikationer eller ny kunskap som har betydelse för tillfälliga eller rörliga byggarbetsplatser

skall antas enligt det förfarande som fastställs i artikel 17 i direktiv 89/391/EEG.

Artikel 14

Slutbestämmelser

1. Medlemsstaterna skall sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv senast den 31 december 1993.

De skall genast underrätta kommissionen om detta.

2. När medlemsstaterna antar sådana bestämmelser skall dessa innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen skall göras skall varje medlemsstat själv utfärda.

3. Medlemsstaterna skall till kommissionen överlämna texterna till de bestämmelser i nationell lagstiftning som de redan har antagit eller som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

4. Medlemsstaterna skall vart fjärde år till kommissionen inge en rapport om den praktiska tillämpningen av bestämmelserna i detta direktiv i vilken även arbetsgivarnas och arbetstagarnas åsikter redovisas.

Kommissionen skall underrätta Europaparlamentet, rådet, Ekonomiska och sociala kommittén och Rådgivande kommittén för arbetarskyddsfrågor.

5. Kommissionen skall med beaktande av punkt 1, 2, 3 och 4 periodiskt inge en rapport till Europaparlamentet, rådet och Ekonomiska och sociala kommittén om tillämpningen av detta direktiv.

Artikel 15

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Luxemburg den 24 juni 1992.

På rådets vägnar

José da SILVA PENEDA

Ordförande

Utredningens författningsförslag

Förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

7 §

Med byggherren avses i denna lag den för vars räkning ett byggnads- eller anläggningsarbete utförs. När byggherren ger någon annan i uppdrag att för byggherrens räkning ansvara för projekteringen och planeringen eller för genomförandet av ett byggnads- eller anläggningsarbete, får parterna avtala om att vad som nedan sägs om byggherren i stället ska gälla för uppdragstagaren. Om konsumenttjänstlagen (1985:716) gäller för ett sådant uppdrag, ska vad som nedan sägs om byggherren i stället gälla för

uppdragstagaren, om inte parterna avtalar något annat.

8 §

Den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete skall vid projekteringen se till att arbetsmiljösynpunkter, avseende såväl byggskedet som det framtida brukandet, beaktas och att olika delar av projekteringen samordnas. Den som tillverkar monteringsfärdiga byggnader eller anläggningar skall på samma sätt se till att arbetsmiljösynpunkter beaktas vid projekteringen.

Byggherren ska vid projekteringen och planeringen av byggnads- eller anläggningsarbete se till att arbetsmiljösynpunkter, avseende såväl byggskedet som det framtida brukandet, beaktas. Den som tillverkar monteringsfärdiga byggnader eller anläggningar ska på samma sätt se till att arbetsmiljösynpunkter beaktas vid projekteringen.

Även arkitekter, konstruktörer och andra som medverkar vid projekteringen, ska inom ramen för sina uppdrag se till att arbetsmiljösynpunkter beaktas.

9 §

Byggherren skall i den utsträckning som regeringen eller, efter regeringens bestämmande, Arbetsmiljöverket föreskriver lämna en förhandsanmälan till Arbetsmiljöverket samt se till att en arbetsmiljöplan upprättas.

10 §

Byggherren är ansvarig för

samordningen av arbetsmiljöfrågor under projekteringen och planeringen samt under genomförandet av ett byggnads- eller anläggningsarbete. Byggherren kan själv åta sig uppgiften som arbetsmiljösamordnare. I annat fall ska byggherren för projekteringen och planeringen samt för genomförandet utse en eller flera arbetsmiljösamordnare.

Det förhållandet att byggherren har utsett en eller flera arbetsmiljösamordnare befriar inte byggherren från ansvar för de uppgifter som samordnaren sköta.

11 §

Den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete är ansvarig för samordning av åtgärder till skydd mot ohälsa och olycksfall på gemensamt arbetsställe för verksamheten. Om fast driftsställe är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter, har den som råder över arbetsstället motsvarande ansvar. Om ett fartyg är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter är redaren ansvarig för samordning av åtgärder mot ohälsa

Om ett fast driftsställe är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter, är den som råder över arbetsstället ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor. Om ett arbetsställe för byggnads- eller anläggningsarbete utgör gemensamt arbetsställe med annan verksamhet på ett fast driftsställe, är dock byggherren ansvarig för samordningen enligt 10 § i fråga om byggnads- och anläggningsarbetena. Dessa ansvariga ska i den utsträckning

och olycksfall. Har ett fartyg tagits in på ett varv i Sverige, vilar dock i stället ansvaret på den som svarar för varvsdriften. Ansvaret för samordning av skyddsåtgärder som föranleds av att ett fartyg är under lastning eller lossning i en svensk hamn åvilar den arbetsgivare som har ansvaret för detta arbete.

Ansvaret för samordningen enligt första stycket kan överlåtas till någon av dem som bedriver arbete på arbetsstället eller, i fråga om lastning och lossning av ett fartyg i svensk hamn, på hamnen eller redaren.

I fråga om annat gemensamt arbetsställe än som avses i första stycket kan de som bedriver arbete där överenskomma att en av dem *skall* ha ansvaret för samordningen.

Den som *har ansvar enligt denna paragraf skall* se till att

1. arbetet med att förebygga risker för ohälsa och olycksfall samordnas på det gemen-

samt behövs samråda med varandra.

Om ett fartyg är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter är redaren ansvarig för *samordningen av arbetsmiljöfrågor.* Har ett fartyg tagits in på ett varv i Sverige, vilar dock i stället ansvaret på den som svarar för varvsdriften. Ansvaret för samordning av skyddsåtgärder som föranleds av att ett fartyg är under lastning eller lossning i en svensk hamn åvilar den arbetsgivare som har ansvaret för detta arbete.

I fråga om annat gemensamt arbetsställe än som avses i första *och andra styckena* kan de som bedriver arbete där överenskomma att en av dem *ska* ha ansvaret för samordningen.

Den som *är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor avseende annan verksamhet än byggnads- eller anläggningsarbete ska* se till att

samma arbetsstället,

2. arbete tidsplaneras på det sätt som behövs för att förebygga risker för ohälsa och olycksfall till följd av att olika verksamheter pågår på arbetsstället,

3. allmänna skyddsanordningar inrättas och underhålls och allmänna skyddsregler för arbetsstället utfärdas,

4. ansvaret för de speciella skyddsanordningar som kan behövas för ett visst eller vissa arbeten klargörs, och

5. personalutrymmen och sanitära anordningar inrättas på arbetsstället i behövlig omfattning.

Övriga arbetsgivare och de som arbetar på det gemensamma arbetsstället skall följa de anvisningar som den samordningsansvarige lämnar.

1. arbetet med att förebygga risker för ohälsa och olycksfall samordnas på det gemensamma arbetsstället,

2. arbete tidsplaneras på det sätt som behövs för att förebygga risker för ohälsa och olycksfall till följd av att olika verksamheter pågår på arbetsstället,

3. allmänna skyddsanordningar inrättas och underhålls och allmänna skyddsregler för arbetsstället utfärdas,

4. ansvaret för de speciella skyddsanordningar som kan behövas för ett visst eller vissa arbeten klargörs, och

5. personalutrymmen och sanitära anordningar inrättas på arbetsstället i behövlig omfattning.

12 §

Arbetsgivare och de som arbetar på ett gemensamt arbetsställe skall följa de anvisningar som den ansvarige för samordningen av arbetsmiljöfrågor eller arbetsmiljösamordnaren lämnar.

7 kap.

6 §

Om det på ett gemensamt arbetsställe inte finns någon som *har samordningsansvar* enligt 3 kap. 7 §, kan Arbetsmiljöverket bestämma vem som *skall* ha ett sådant ansvar. När det finns särskilda skäl kan Arbetsmiljöverket bestämma att någon annan än den som har ansvaret enligt nämnda *paragraf skall* vara *samordningsansvarig*.

Vid tillämpning av första stycket *skall samordningsansvaret* läggas på *den som låter utföra byggnads- eller anläggningsarbete på det gemensamma arbetsstället* eller på någon av dem som driver verksamhet *där*.

Om det på ett gemensamt arbetsställe inte finns någon som *är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor* enligt 3 kap. 10 eller 11 §, kan Arbetsmiljöverket bestämma vem som ska ha ett sådant ansvar. När det finns särskilda skäl kan Arbetsmiljöverket bestämma att någon annan än den som har ansvaret enligt nämnda *paragrafer ska* vara *ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor*.

Vid tillämpning av första stycket *ska ansvaret för samordningen av arbetsmiljöfrågor* läggas *antingen* på *byggherren, sådan uppdragsstagare som avses i 3 kap. 7 §* eller på någon av dem som driver verksamhet *på det gemensamma arbetsstället*.

7 §

Arbetsmiljöverket får gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2–12 och 14 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att

Arbetsmiljöverket får gentemot den som har skyddsansvar enligt 3 kap. 2–17 och 19 §§, 5 kap. 3 § första stycket eller 6 § i detta kapitel meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att

denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen *skall* efterlevas. denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen *ska* efterlevas.

I beslut om föreläggande eller förbud kan Arbetsmiljöverket sätta ut vite.

Om någon inte vidtar en åtgärd som åligger honom enligt ett föreläggande, får Arbetsmiljöverket förordna om rättelse på hans bekostnad.

Om ett föreläggande har meddelats beträffande någon åtgärd till vilken det krävs bygglov, rivningslov eller marklov enligt plan- och bygglagen (1987:10) men sådant lov inte beviljas, upphör föreläggandet att gälla såvitt avser åtgärden.

Förslag till förordning om ändring i arbetsmiljöförordningen (1977:1166)

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Utöver de bestämmelser som anges i 1 kap. 2 a § arbetsmiljölagen (1977:1160) skall 2 kap. 4–6 §§, 7 § första stycket första meningen samt 3 kap. 6 och 7 §§ samma lag gälla utländska fartyg inom Sveriges sjöterritorium.

Utöver de bestämmelser som anges i 1 kap. 2 a § arbetsmiljölagen (1977:1160) ska 2 kap. 4–6 §§, 7 § första stycket första meningen samt 3 kap. 6 och 11 §§ samma lag gälla utländska fartyg inom Sveriges sjöterritorium.

4 §

Den som enligt 3 kap. 7 § eller 7 kap. 6 § arbetsmiljölagen (1977:1160) är ansvarig för samordning av skyddsåtgärder skall på det gemensamma arbetsstället sätta upp anslag med uppgift härom.

Den som enligt 3 kap. 10 §, 3 kap. 11 § eller 7 kap. 6 § arbetsmiljölagen (1977:1160) är ansvarig för samordningen av arbetsmiljöfrågor eller har utsetts till arbetsmiljösamordnare, ska på ett gemensamt arbetsställe sätta upp anslag med uppgift härom.

Förteckning över remissinstanser

Efter remiss har yttranden inkommit från:

Göta hovrätt

Justitiekanslern

Åklagarmyndigheten

Socialstyrelsen

Arbetsdomstolen

Arbetsmarknadsstyrelsen (numera Arbetsförmedlingen)

Arbetsmiljöverket

Boverket

Konkurrensverket

Verket för Näringslivsutveckling

ILO-kommittén

Landsorganisationen i Sverige

Tjänstemännens Centralorganisation

Sveriges Akademikers Centralorganisation

Föreningen Svenskt Näringsliv

Arbetsgivarverket

Sveriges Kommuner och Landsting

Företagarna

Kommunala Företagens Samorganisation

Kooperationens Förhandlingsorganisation

(numera Arbetsgivarföreningen KFO)

Fastighetsägarna Sverige

ByggherreForum (numera Byggherrarna)

Näringslivets regelnämnd

HSB Produktion AB

Departementsserien 2008

Kronologisk förteckning

1. Sveriges antagande av rambeslut om överförande av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen. Ju.
2. Europeiskt betalningsföreläggande. Ju.
3. Införande av en rehabiliteringskedja. S.
4. Ettårsgräns för sjukpenning och införande av förlängd sjukpenning. S.
5. Ändringar i EG:s redovisningsdirektiv. Ju.
6. Sveriges antagande av rambeslut om kampen mot organiserad brottslighet. Ju.
7. Människohandel för arbetskraftsexploatering m.m. – kartläggning, analys och förslag till handlingsplan. A.
8. Godkännande av motorfordon m.m. + Bilaga. N.
9. Sveriges antagande av rambeslut om en europeisk bevisinhämtningsorder. Ju.
10. Insatser för att öka intresset för ingenjörsyrket. Rapport från Globaliseringsrådet. U.
11. Kommunal medfinansiering av regionala infrastrukturprojekt. Fi.
12. Europeiskt småmålsförfarande. Ju.
13. En ny betygsskala. U.
14. Från sjukersättning till arbete. S.
15. Återanvändning av upphovsrättsligt skyddat material som finns i radio- och TV-företagens programarkiv. Ju.
16. Arbetsmiljön och utanförskapet – en tanke-ram för den framtida arbetsmiljöpolitiken. A.
17. Remissammanställning. Ansvarskommitténs betänkande Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft (SOU 2007:10). Fi.
18. Stöd till anhöriga som vårdar och stödjer närstående. S.
19. Sfi-bonus – stimulans för nyanlända invandrare att snabbare lära sig svenska. IJ.
20. Ytterligare åtgärder för att motverka ordningsstörningar i samband med idrottsarrangemang. Ju.
21. Stranden – en värdefull miljö. M.
22. Överförande av startprogrammen i Swedfund. UD.
23. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. S.
24. Bättre genomförande av EG:s bygglagsdirektiv. A.

Departementsserien 2008

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

- Sveriges antagande av rambeslut om överförande av frihetsberövande påföljder inom Europeiska unionen. [1]
- Europeiskt betalningsföreläggande. [2]
- Ändringar i EG:s redovisningsdirektiv. [5]
- Sveriges antagande av rambeslut om kampen mot organiserad brottslighet. [6]
- Sveriges antagande av rambeslut om en europeisk bevisinhämtningsorder. [9]
- Europeiskt småmålsförfarande. [12]
- Återanvändning av upphovsrättsligt skyddat material som finns i radio- och TV-företagens programarkiv. [15]
- Ytterligare åtgärder för att motverka ordningsstörningar i samband med idrottsarrangemang. [20]

Utrikesdepartementet

- Överförande av startprogrammen till Swedfund. [22]

Socialdepartementet

- Införande av en rehabiliteringskedja. [3]
- Ettårsgräns för sjukpenning och införande av förlängd sjukpenning. [4]
- Från sjukersättning till arbete. [14]
- Stöd till anhöriga som vårdar och stödjer närstående. [18]
- FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. [23]

Finansdepartementet

- Kommunal medfinansiering av regionala infrastrukturprojekt. [11]
- Remissammanställning. Ansvarskommitténs betänkande Hållbar samhällsorganisation med utvecklingskraft (SOU 2007:10). [17]

Utbildningsdepartementet

- Insatser för att öka intresset för ingenjörsyrket.

- Rapport från Globaliseringsrådet. [10]
- En ny betygsskala. [13]

Miljödepartementet

- Stranden – en värdefull miljö. [21]

Näringsdepartementet

- Godkännande av motorfordon m.m. + Bilaga. [8]

Integrations- och jämställdhetsdepartementet

- Sfi-bonus
– stimulans för nyanlända invandrare att snabbare lära sig svenska. [19]

Arbetsmarknadsdepartementet

- Människohandel för arbetskraftsexploatering m.m. – kartläggning, analys och förslag till handlingsplan. [7]
- Arbetsmiljön och utanförskapet – en tankebank för den framtida arbetsmiljöpolitiken. [16]
- Bättre genomförande av EG:s byggbplatsdirektiv. [24]